

LASY PAŃSTWOWE W LICZBACH 2012

Centrum Informacyjne
Lasów Państwowych

Lasy Państwowe są państwową jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, reprezentującą Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia. Sprawują zarząd nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa (bez parków narodowych, Zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych oraz lasów oddanych w użytkowanie wieczyste), prowadząc gospodarkę leśną na zasadzie samodzielności finansowej, według kryteriów powszechnej ochrony lasów, trwałości ich utrzymania, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz powiększania zasobów leśnych. Cel ten jest realizowany zgodnie z planem urządzenia lasu opracowywanym dla każdego nadleśnictwa na okres dziesięcioletni.

W miarę możliwości przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych Lasy Państwowe wypełniają ustalenia wynikające z Zasad Leśnych i Agendy 21, uchwalonych w 1992 r. podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro, Deklaracji Ministrów Leśnictwa w Sprawie Ochrony Lasów Europejskich (Strasburg 1990, Helsinki 1993, Lizbona 1998, Wiedeń 2003, Warszawa 2007, Oslo 2011) oraz Protokołu z Kioto (1997), dotyczącego roli lasów w procesie kumulacji węgla. Po wstąpieniu Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej, Lasy Państwowe realizują – w zakresie swoich kompetencji – wytyczne wynikające z postanowień programu Natura 2000, tj. Dyrektywy Ptasiej 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz Dyrektywy Siedliskowej 92/43/EWG z 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

Podstawą prawną działania PGL Lasy Państwowe są m.in.: ustawa o lasach z 28 września 1991 r. (tekst jedn. z 2011 r., Dz. U. Nr 12, poz. 59), rozporządzenie Rady Ministrów z 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. Nr 134, poz. 692) oraz zarządzenia i rozporządzenia wydane na podstawie ustawy o lasach.

Broszura oparta jest na „Raporcie o stanie lasów w Polsce 2011”, powstałym na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w Instytucie Badawczym Leśnictwa, oraz na „Sprawozdaniu finansowo-gospodarczym PGL Lasy Państwowe za 2011 rok”. Rozdział „Komunikacja wewnętrzna w Lasach Państwowych” opracowano na podstawie zeszytu 118 „Postępów techniki w leśnictwie”.

Zasięgi terytorialne nadleśnictw i regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych

- regionalne dyrekcje Lasów Państwowych
- nadleśnictwa
- parki narodowe
- kompleksy leśne

**Centrum Informacyjne
Lasów Państwowych**

© Centrum Informacyjne Lasów Państwowych
Warszawa 2012
02-362 Warszawa, ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3
tel.: (22) 822-49-31, faks: (22) 823-96-79
e-mail: cilp@cilp.lasy.gov.pl
www.lasy.gov.pl

Proj. graf.: Pracownia C&C Sp. z o.o.

Zdjęcia: Paweł Fabijański

Przygotowanie do druku: EDO – Jakub Łoś

Druk: ORWLP w Bedoniu

ISBN 978-83-61633-90-7

Funkcje lasów

Lasy spełniają w sposób naturalny lub w wyniku działań człowieka różnorodne funkcje, które kwalifikuje się następująco:

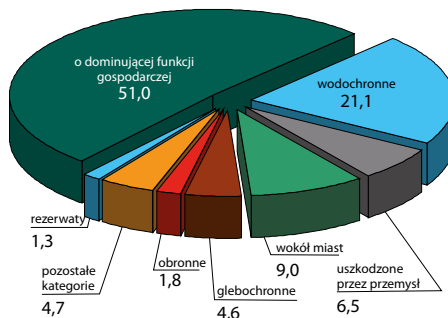
- **funkcje ekologiczne** (ochronne), wyrażające się m.in. korzystnym wpływem lasów na kształtowanie klimatu globalnego i lokalnego, regulację obiegu wody w przyrodzie, przeciwdziałanie powodziom, lawinom i osuwiskom, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem;
- **funkcje społeczne**, które m.in. kształtują korzystne warunki zdrowotne i rekreacyjne dla społeczeństwa i wzbogacają rynek pracy;
- **funkcje produkcyjne** (gospodarcze), polegające głównie na zdolności do odnawialnej produkcji biomasy, w tym przede wszystkim drewna i użytków ubocznych.

Ustawowym obowiązkiem PGL LP jest prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej ukierunkowanej na zachowanie trwałości lasów oraz powiększanie zasobów leśnych i ciągłości ich wielostronnego użytkowania.

Lasy ochronne

Uwzględnianie w gospodarce leśnej ekologicznych i społecznych funkcji lasu, określanych często jako pozaprodukcyjne, znalazło wyraz w wyróżnianiu od 1957 r. lasów o charakterze ochronnym, określanych do 1991 r. jako lasy grupy I. Łączna powierzchnia lasów ochronnych w Lasach Państwowych, według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r., wynosi 3372 tys. ha, co stanowi 47,7% całkowitej powierzchni leśnej, a przy uwzględnieniu również powierzchni leśnej rezerwatów – 49,0%. Wśród wyróżnianych kategorii największą powierzchnię zajmują lasy wodochronne – 1490 tys. ha, wokół miast – 636 tys. ha,

uszkodzone działalnością przemysłu – 462 tys. ha oraz glebochronne – 324 tys. ha. Najwięcej lasów ochronnych wyodrębniono na terenach górskich oraz na obszarach będących pod wpływem oddziaływania przemysłu.

Udział lasów ochronnych w Lasach Państwowych w 2011 r. (w %)

W lasach ochronnych, w zależności od ich dominujących funkcji, stosuje się zmodyfikowane postępowanie, polegające na ograniczaniu stosowania rębni zupełnych, podwyższaniu wieku rębności, dostosowywaniu składu gatunkowego do pełniących funkcji, zagospodarowaniu rekreacyjnym itp.

Wiązanie węgla

Ocena ilości węgla wiązanego przez ekosystemy (również leśne) miała do niedawna charakter niemal wyłącznie badawczy. Wzrost zagrożenia ociepleniem klimatu, zagrożenia spowodowanego zwiększaniem się ilości CO₂ w atmosferze, zwłaszcza uświadomienie tego faktu przez społeczeństwa, nadało temu zagadnieniu znaczenie praktyczne – znalazło ono swój wyraz w tzw. Protokole z Kioto (16 lutego 2005 r.). Wymienione w nim działania z zakresu leśnictwa, sprzyjające zwiększonemu wiązaniu węgla, zostały wycenione i uwzględnione

w całkowitym bilansie emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych. Ogólne zasady bilansowania wielkości sekwestrowanego węgla w lasach oraz możliwości jego uwzględnienia w całkowitym bilansie emisji CO₂ opierają się na decyzjach podejmowanych na Konferencjach Państw-Stron Konwencji Klimatycznej oraz Protokołu z Kioto. Ostatnie takie spotkanie odbyło się w grudniu 2011 r. w Durbanie (RPA), gdzie podjęto decyzję o wypracowaniu nowego porozumienia klimatycznego na lata 2015–2020. Strony konwencji podjęły także decyzje dotyczące zarządzania emisjami w leśnictwie i użytkowania gruntów. To rozwiązanie jest bardzo istotne dla Polski, ponieważ stwarza dodatkowe możliwości włączenia polskiego leśnictwa w handel emisjami, co może zwiększyć krajowy bilans CO₂.

Na podstawie dostępnych danych dotyczących zasobów drzewnych zawartość węgla w biomasie drzewnej lasów Polski została oszacowana na 1099 mln ton, w tym na 26 mln ton w drewnie martwym (SoEF 2011 – *State of Europe's Forests 2011* – Stan lasów Europy 2011).

Poprawę w zakresie ograniczania ilości gazów cieplarnianych można m.in. osiągnąć dzięki odpowiednim działaniom związanym z prowadzeniem gospodarki leśnej, zwłaszcza poprzez zwiększanie powierzchni leśnej w wyniku zalesiania gruntów porolnych, odnawianie lasu z udziałem gatunków szybko rosnących, zabiegi hodowlane zwiększające zapas na pniu, przedłużanie żywotności produktów z drewna oraz ich recykling, redukcję emisji ze źródeł kopalnych, energetyczne wykorzystywanie drewna czy zwiększanie retencji węgla w glebie. Zadania PGL Lasy Państwowe wynikające z ustawy o lasach są zbieżne z celami zawartymi w Protokole z Kioto, czego wyrazem może być wzrost w ostatnim dziesięcioleciu powierzchni leśnej i zasobów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych o odpowiednio 109 tys. ha i 406 mln m³. Przeciętna zasobność drzewostanów wzrosła w tym okresie z 213 do 267 m³/ha.

Cele i zadania Lasów Państwowych

Zgodnie z zapisami ustawy o lasach z 28 września 1991 r., wraz z późniejszymi zmianami, oraz rozporządzeń i zarządzeń wydanych na mocy tej ustawy, głównym celem PGL Lasy Państwowe jest prowadzenie gospodarki leśnej według zasad powszechnej ochrony lasów, trwałości ich utrzymania, ciągłości i równoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz powiększania zasobów leśnych.

Cel ten jest realizowany przez trwale zrównoważoną, wielofunkcyjną gospodarkę leśną, zgodnie z planem urządzenia lasu opracowywanym dla każdego nadleśnictwa na okres dziesięcioleci, w którym dla poszczególnych fragmentów lasów (drzewostanów) określone są cele hodowlano-ochronne i sposoby ich osiągnięcia.

Lasy Państwowe sprawują nadzór nad lasami będącymi własnością Skarbu Państwa (bez parków narodowych, Zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych oraz lasów oddanych w użytkowanie wieczyste). Prowadzą gospodarkę leśną i zarządzają gruntami oraz innymi nieruchomościami i ruchomościami związanymi z gospodarką leśną, a także zajmują się ewidencją majątku Skarbu Państwa. Na bieżąco monitorują stan lasów, aktualizują powierzchnię i zasoby drzewne. Śledzą i prognozują stan zagrożenia pożarowego oraz występowanie szkodników i chorób drzew.

Lasy Państwowe finansują prace badawcze, umożliwiające postęp w naukach leśnych i zapewniające naukowe podstawy działań gospodarczych. W miarę możliwości przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych realizują ustalenia wynikające z:

- Zasad Leśnych i Agendy 21, uchwalonych w 1992 r. podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro;

- Deklaracji Ministrów Leśnictwa w sprawie Ochrony Lasów Europejskich (Strasburg 1990, Helsinki 1993, Lizbona 1998, Wiedeń 2003, Warszawa 2007, Oslo 2011);
- Protokołu z Kioto (1997), dotyczącego roli lasów w procesie kumulacji węgla.

Po wstąpieniu Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej, Lasy Państwowe realizują – w zakresie swoich kompetencji – wytyczne wynikające z postanowień programu Natura 2000, czyli:

- Dyrektywy Ptasiej 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz
- Dyrektywy Siedliskowej 92/43/EWG z 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

Jednym z bardzo ważnych zadań Lasów Państwowych jest udostępnianie lasów społeczeństwu oraz zwiększanie świadomości ekologicznej poprzez edukację przyrodniczo-leśną.

Organizacja i zatrudnienie. Badania naukowe

Struktura organizacyjna

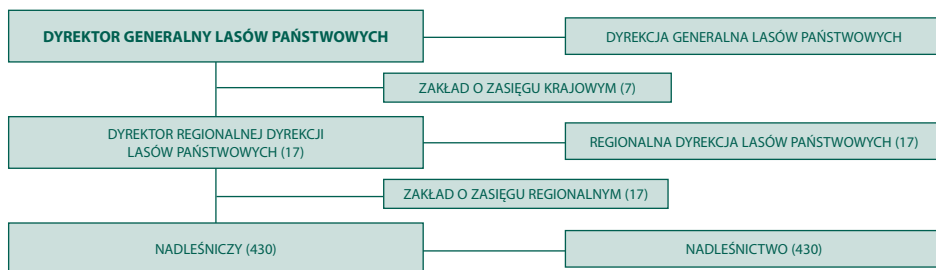
Lasy Państwowe są państwową jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości praw-

nej, reprezentującą Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia. Prowadzą działalność na zasadzie samodzielności finansowej.

Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny Lasów Państwowych przy pomocy Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych.

Według stanu na 31 grudnia 2011 r. w skład Lasów Państwowych wchodziły następujące jednostki organizacyjne:

- Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych;
- 17 regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych;
- 430 nadleśnictw;
- 17 jednostek organizacyjnych (zakładów) o zasięgu regionalnym, podlegających dyrektorom RDLP (transportu i spedycji – 2, transportu leśnego – 2, usług leśnych – 2, usługowo-produkcyjne – 3, zespoły składnic – 4, gospodarstwa rybackie – 2, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe – 2);
- 7 jednostek organizacyjnych (zakładów) o zasięgu krajowym, podlegających Dyrektorowi Generalnemu LP (Ośrodek Rozwoju-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych w Warszawie, Ośrodek Techniki Leśnej w Jarocinie, Zakład Informatyki Lasów Państwowych w Bedoniu i Centrum

Schemat trójstopniowej organizacji Lasów Państwowych (stan na 31 grudnia 2011 r.)

Koordinacji Projektów Środowiskowych w Warszawie) oraz dyrektorom RDLP we Wrocławiu (Leśny Bank Genów Kostrzyca w Miłkowie) i w Poznaniu (Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie) – na podstawie pełnomocnictw udzielonych przez Dyrektora Generalnego LP.

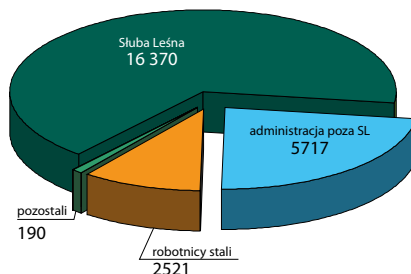
Integralną częścią składową Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych było 9 zespołów ochrony lasu i 11 regionów inspekcyjnych Lasów Państwowych.

W Lasach Państwowych podstawową jednostką organizacyjną jest nadleśnictwo, kierowane przez nadleśniczego, który samodzielnie prowadzi gospodarkę leśną na podstawie planu urządzenia lasu oraz odpowiada za stan lasu. W 2011 r. funkcjonowało 430 nadleśnictw o przeciętnej powierzchni 17,5 tys. ha. W tym samym roku przeprowadzono zmiany w zasięgach terytorialnych następujących nadleśnictw: Olsztyn i Wipsowo w RDLP Olsztyn oraz Lubichowo i Starogard w RDLP Gdańsk. Zlikwidowany został Zespół Składcic LP w Ostrowie Wielkopolskim.

Zatrudnienie

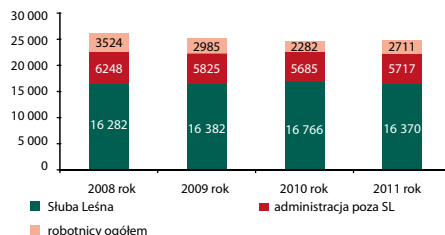
Przeciętne miesięczne zatrudnienie w Lasach Państwowych wynosiło w 2011 r. 24 798 osób. Struktura zatrudnienia kształtowała się następująco:

1. W nadleśnictwach 22 576 osób
w tym:
 - w Służbie Leśnej 15 682 osoby
 - na stanowiskach nierobotniczych poza Służbą Leśną 4720 osób
 - na stanowiskach robotniczych 2174 osoby
2. W zakładach 981 osób
w tym na stanowiskach nierobotniczych 505 osób
3. W Dyrekcji Generalnej LP i biurach regionalnych dyrekcji LP (łącznie z regionami inspekcyjnymi Lasów Państwowych i ZOL-ami) 1241 osób
w tym w Służbie Leśnej 678 osób

Struktura zatrudnienia w PGL Las Państwowe w 2011 r.

Analiza przeciętnego stanu zatrudnienia w Lasach Państwowych w latach 2008–2011 wskazuje na trend spadku zatrudnienia ogółem, utrzymujący się do 2010 r. W roku 2011 przeciętne miesięczne zatrudnienie wzrosło o 65 osób w stosunku do roku poprzedniego.

Zatrudnienie w Lasach Państwowych w latach 2008–2011

Według stanu na 31 grudnia 2011 r. w PGL Las Państwowe zatrudnionych było 24 777 osób, czyli o 84 osoby mniej niż w ostatnim dniu 2010 r.

Prace badawcze

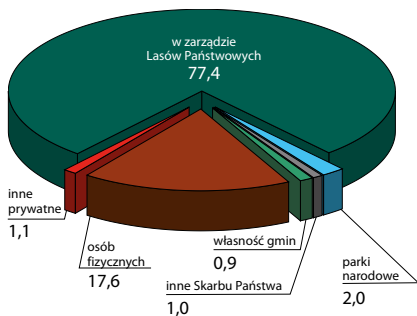
Badania naukowe, prowadzone w 2011 r. przez jednostki naukowo-badawcze na zlecenie DGLP, miały podstawowe znaczenie dla rozwoju wszystkich dziedzin leśnictwa. Głównym wykonawcą badań był Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL).

W 2011 r. na realizację 69 tematów badawczych Lasy Państwowe wydatkowały środki funduszu leśnego w łącznej kwocie 29 368,6 tys. zł, w tym na tematy realizowane przez Instytut Badawczy Leśnictwa – 20 020,8 tys. zł (37 tematów), a przez uczelnie i inne placówki naukowe – ogółem 9347,8 tys. zł (32 tematy).

Wyniki prac badawczych przekazywano do podległych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych oraz do innych jednostek spoza LP celem stosownego wykorzystania (wdrożenia).

Zasoby Lasów Państwowych

Powierzchnia lasów w Polsce wynosi 9143,6 tys. ha (wg GUS – stan w dniu 31 grudnia 2011 r.), co odpowiada lesistości 29,2%. W strukturze własnościowej lasów dominują lasy publiczne – 81,3%, w tym lasy pozostające w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – 77,4%.

Struktura własności lasów w Polsce, w % (GUS)

Struktura użytkowania gruntów

Według stanu na 31 grudnia 2011 r. powierzchnia gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych wynosiła ogółem 7 596 796 ha. Struktura powierzchni w zarządzie Lasów Państwowych wyglądała następująco:

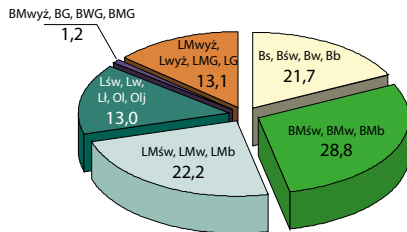
– lasy razem	7 277 128,01 ha
w tym: grunty zalesione	6 972 127,69 ha
grunty niezalesione	104 502,47 ha
– użytki rolne	147 286,04 ha
– nieużytki	101 279,54 ha
– wody	8 957,97 ha
– zadrzewienia i zakrzewienia	12 166,78 ha.

Struktura powierzchniowa siedlisk i gatunków panujących

Lasy w Polsce występują w zasadzie na terenach o najłagodniejszych glebach, co znajduje odzwierciedlenie w układzie typów siedliskowych lasu. W strukturze siedliskowej lasów przeważają siedliska borowe, występujące na 51,7% powierzchni lasów; siedliska lasowe zajmują 48,3%. W obu grupach wyróżnia się dodatkowo siedliska wyżynne, zajmujące łącznie 5,7% powierzchni lasów, i siedliska górskie, występujące na 8,6% powierzchni.

Gatunki iglaste dominują na 70,3% powierzchni lasów Polski. Sosna (61,7% powierzchni w PGL LP) znalazła w Polsce najkorzystniejsze warunki klimatyczne oraz siedliskowe w swoim eurazjatyckim zasięgu, dzięki czemu zdołała wytworzyć wiele cennych ekotopów (np. sosna taborska lub augustowska).

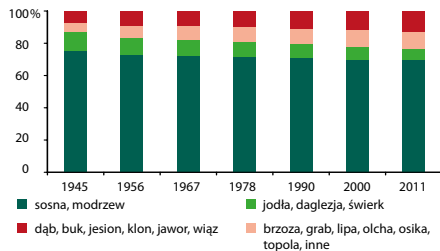
W latach 1945–2011 struktura gatunkowa polskich lasów uległa istotnym przemianom, wyrażającym się między innymi zwiększeniem udziału drzewostanów z przewagą gatunków liściastych. W Lasach Państwowych powierzchnia drzewostanów liściastych wzrosła z 13 do 23,2%.

Legenda

Bb – bór bagienny	LG – las górski
BG – bór górski	Li – las łęgowy
Bmb – bór mieszany bagienny	LMb – las mieszany bagienny
BMG – bór mieszany górski	LMG – las mieszany górski
BMśw – bór mieszany świeży	LMśw – las mieszany świeży
BMw – bór mieszany wilgotny	LMw – las mieszany wilgotny
BMwyż – bór mieszany wyżynny	LMwyż – las mieszany wyżynny
Bs – bór suchy	Lśw – las świeży
Bśw – bór świeży	Lw – las wilgotny
Bw – bór wilgotny	Lwyż – las wyżynny
BWG – bór wysokogórski	Oi – ols
	Olj – ols jesionowy

Udział powierzchniowy siedliskowych typów lasu w Lasach Państwowych (w procentach) według WISL

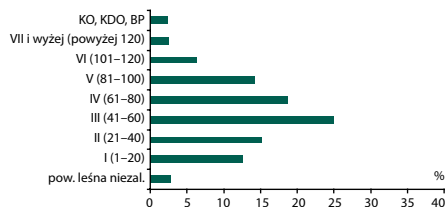

Struktura powierzchniowego udziału gatunków panujących w lasach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe w latach 1945–2011 (BULIGL, GUS)

Struktura wiekowa

W wiekowej strukturze lasu dominują drzewostany III i IV klasy wieku, występujące odpowiednio na 26,7% i 18,5% powierzchni. Drzewostany powyżej 100 lat wraz z KO, KDO i BP zajmują w PGL Lasy

Państwowe 11,7% powierzchni. Udział powierzchni niezalesionej wynosi 2,9%.

Struktura udziału powierzchniowego drzewostanów według klas wieku w Lasach Państwowych (WISL)

Wskaźnikami zmian struktury wiekowej drzewostanów jest stały wzrost udziału drzewostanów w wieku powyżej 80 lat, z ok. 0,9 mln ha w 1945 r. do ok. 1,93 mln ha w latach 2007–2011 (bez KO, KDO). Przeciętny wiek drzewostanów w Lasach Państwowych w tym okresie, wg WISL, wynosił 57 lat.

Zalesienia

Podstawą prac zalesieniowych w Polsce jest „Krajowy program zwiększania lesistości” (KPZL). Z inicjatywy i na zlecenie Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa program ten został opracowany przez Instytut Badawczy Leśnictwa i zaakceptowany do realizacji przez Radę Ministrów w dniu 23 czerwca 1995 r. Zebrane doświadczenie związane z praktyczną realizacją „Krajowego programu zwiększania lesistości” wykazały konieczność jego modyfikacji, którą zakończono w roku 2002. W wyniku modyfikacji KPZL zwiększono przewidywany uprzednio rozmiar zalesień na lata 2001–2020 o 100 tys. ha, do 680 tys. ha, oraz zweryfikowano preferencje zalesieniowe dla wszystkich gmin w kraju.

Głównym celem KPZL jest wzrost lesistości kraju do 30% w 2020 r. i 33% w roku 2050 oraz zapewnienie optymalnego przestrzenno-czaso-

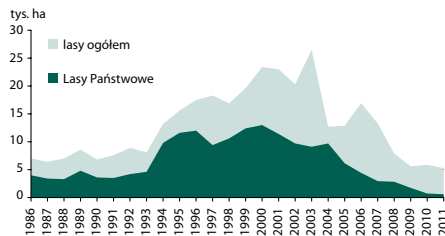
wego rozmieszczenia zalesień, a także ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz instrumentów realizacyjnych.

W roku 2011 wykonano zalesienia sztuczne na 5277,1 ha gruntów wszystkich kategorii własności. Największe powierzchnie zalesiono w województwie warmińsko-mazurskim – 1045,2 ha i mazowieckim – 763,9 ha, najmniejsze w województwie małopolskim – 56 ha i śląskim – 76,1 ha. Powierzchnia zalesień w 2011 r. była o 588 ha (10%) niższa w porównaniu z rokiem 2010. Ponadto, według danych GUS, w 2011 r. ok. 169 ha uznano za zalesienia powstałe w wyniku sukcesji naturalnej (w roku 2010 – 209 ha).

Dotychczasowy poziom realizacji KPZL przedstawia poniższe zestawienie:

Forma własności	1995–2000		2001–2010		2011–2020	
	plan (tys. ha)	realizacja (%)	plan (tys. ha)	realizacja (%)	plan (tys. ha)	realizacja do roku 2011 (%)
Skarb Państwa	50	140	90	69	40	2
Prywatne i gminne	50	82	190	45	360	1
Razem	100	111	280	53	400	1

Środki z budżetu państwa oraz pożyczka Europejskiego Banku Inwestycyjnego umożliwiły Lasom Państwowym, począwszy od 1994 r., zwiększanie rozmiaru zalesień w stosunku do lat poprzednich (1988–1993), kiedy to zalesiano średnio rocznie 3,9 tys. ha gruntów porolnych i nieużytków. W latach 1994–2004 średnia powierzchnia zalesień w Lasach Państwowych wynosiła ok. 10,8 tys. ha. Począwszy od roku 2005 rozmiar zalesień realizowanych na gruntach PGL LP systematycznie się zmniejsza. W 2005 r. w Lasach Państwowych zalesiono powierzchnię 6,1 tys. ha, a w roku 2011 jedynie 0,6 tys. ha.

Rozmiar zalesień sztucznych w Polsce w latach 1986–2011 (GUS)

Łącznie w latach 1995–2010 zalesiono sztucznie 132,4 tys. ha gruntów własności Skarbu Państwa, z czego 127,7 tys. ha w PGL Lasy Państwowe. Około 3,2 tys. ha wyniosła powierzchnia zalesień powstałych w wyniku sukcesji naturalnej.

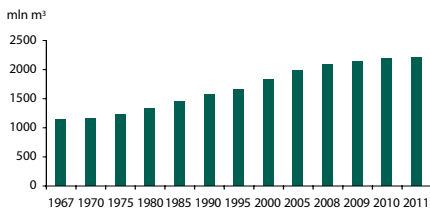
Istotnym problemem w realizacji KPZL na gruntach państwowych jest znaczne zmniejszenie się powierzchni gruntów porolnych i nieużytków przekazywanych Lasom Państwowym do zalesień przez Agencję Nieruchomości Rolnych. Poważną przyczyną zakłócającą harmonijną realizację założeń KPZL jest brak, z co najmniej dwuletnim wyprzedzeniem, pewności co do wielkości powierzchni przeznaczonej do zalesień. Uniemożliwia to planowanie produkcji odpowiedniej liczby sadzonek do zalesień oraz rozmiaru prac przygotowawczych (przygotowanie gleby). Na niektórych obszarach, istotnym czynnikiem ograniczającym możliwości zalesieniowe jest też ochrona siedlisk przyrodniczych w ramach sieci NATURA 2000.

Poza zalesieniami (dotyczącymi terenów rolnych i nieużytków) uprawy leśne są zakładane jako odnowienia powierzchni, z których usunięto drzewostany dojrzałe. Odnowienia lasu (bez dolesień i wprowadzania II piętra) w 2011 r. wykonano na powierzchni 51 182 ha gruntów wszystkich kategorii własności, z czego 6215,2 ha (12,1%) stanowiły odnowienia naturalne.

Charakterystyka zasobów drzewnych

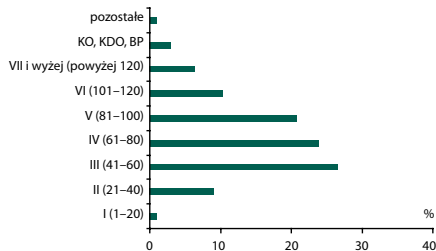
Według Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL) zasoby drzewne wszystkich form własności w okresie 2007–2011 osiągnęły 2372 mln m³ grubizny brutto, z czego na Lasy Państwowe przypada 1886 mln m³. Ostatnia aktualizacja, sporządzona na 1 stycznia 2011 r., wykazała, że zasoby drzewne w lasach zarządzanych przez PGL LP wynoszą 1772 mln m³ grubizny brutto.

Począwszy od 1967 r., kiedy to w Lasach Państwowych wykonano pierwszą aktualizację zasobów drzewnych, rejestrowany jest ich stały wzrost.

Wielkość zasobów drzewnych w Lasach Państwowych w latach 1967–2011 w mln m³ grubizny brutto (aktualizacja)

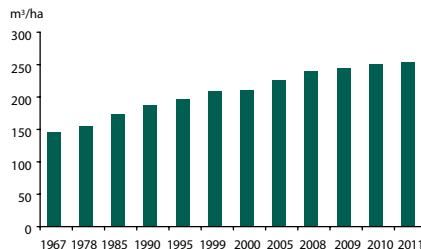
Na drzewostany III i IV klasy wieku przypada w Lasach Państwowych 50,4% zasobów drzewnych. Miąższość drzewostanów powyżej 100 lat wraz z KO, KDO i BP wynosi 18%.

Struktura udziału miąższościowego drzewostanów według klas wieku w Lasach Państwowych (WISL)

W układzie miąższościowym na sosnę w Lasach Państwowych przypada 64,3% zasobów drzewnych. Lasy Państwowe charakteryzują się mniejszym udziałem miąższościowym gatunków liściastych w porównaniu ze strukturą zasobów w lasach prywatnych.

Według aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych w Lasach Państwowych na 1 stycznia 2011 r., w odniesieniu do powierzchni leśnej zalesionej, przeciętna zasobność drzewostanów w lasach zarządzanych przez PGL LP wynosiła 254 m³/ha. Według wyników WISL przeciętna zasobność drzewostanów w odniesieniu do powierzchni leśnej ogółem w lasach zarządzanych przez PGL LP to 267 m³/ha.

Przeciętna zasobność drzewostanów w Lasach Państwowych w latach 1967–2011 w m³/ha grubizny brutto (GUS, BULiGL)

W okresie ostatnich 20 lat, tj. od stycznia 1991 r. do stycznia 2011 r., w lasach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe przyrost grubizny drewna brutto wyniósł 1088 mln m³. W tym czasie pozyskano 606 mln m³ grubizny, co oznacza, że 482 mln m³ grubizny brutto, odpowiadające 44% całkowitego przyrostu, zwiększyło zasoby drzewne na pniu.

Bieżący przyrost roczny miąższości grubizny brutto, liczony z ostatnich 20 lat (1991–2011), z różnicy miąższości na końcu (styczeń 2011) i początku okresu (styczeń 1991), z uwzględnieniem

niem pozyskania i w przeliczeniu na 1 ha gruntów leśnych zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe, wynosi 7,8 m³/ha, natomiast przyrost bieżący roczny grubizny brutto, obliczony w ten sam sposób, z ostatnich pięciu lat – 9,4 m³/ha.

O tym, że ogólny wzrost zasobów drzewnych nie jest tylko skutkiem zwiększania powierzchni lasu, świadczą zmiany zasobności (miąższości na hektar) poszczególnych klas wieku. We wszystkich klasach wieku (oprócz KO/KDO) obserwowany jest stały wzrost tego wskaźnika.

Wzrost zasobów drzewnych jest wynikiem realizacji pozyskania drewna w Lasach Państwowych zgodnie z zasadą trwałości lasów i konsekwentnego powiększania ich powierzchni. W pewnym stopniu zarejestrowany wzrost zasobów wynika ze stosowania dokładniejszych metod inwentaryzacji.

Hodowla lasu

Cele i zasady hodowli lasu

Celem hodowli lasu jest zapewnienie jednocześnie trwałości i ciągłości rozwoju ekosystemów leśnych. Leśnicy realizują ten cel przez stosowanie – wzorowanych na procesach naturalnych – metod odnowienia i kształtowania struktury gatunkowej i wiekowej drzewostanów. Zabiegi odnowieniowe, pielęgnacyjne i ochronne dotyczą wszystkich faz rozwojowych drzewostanów.

W Lasach Państwowych szczególną uwagę zwraca się na ekologiczne podstawy rozwoju drzew i drzewostanów. Wyraża się przede wszystkim w dokładnym rozpoznaniu warunków glebowo-siedliskowych, niezbędnym do zachowania lub przywracania zgodności gatunków z warunkami siedlisk, i ochronie ekosystemów zbliżonych do naturalnych (lasów łęgowych i olsowych,

śródlęśnych zbiorników i cieków wodnych, bagien, torfowisk, wrzosowisk, stanowisk rzadkich gatunków roślin i ostoi zwierzyny).

Ważniejsze prace z zagospodarowania lasu, wykonane w PGL Lasy Państwowe w roku 2011, przedstawia zestawienie (dane w ha):

1. Prace szkółkarskie (ogólna powierzchnia produkcyjna szkółek leśnych)	2 407
2. Odnowienia i zalesienia (wraz z dolesianiem luk i wprowadzaniem II piętra) w tym:	54 926
– odnowienia naturalne	5 063
– zalesienia ogółem	709
– w tym sukcesja naturalna	167
3. Poprawki i uzupełnienia	5 047
4. Pielęgnowanie lasu ogółem	299 067
– w tym:	
– podszyty	1 071
– pielęgnowanie gleby i niszczenie chwastów	148 634
– czyszczenia wczesne	64 185
– czyszczenia późne	85 034
5. Trzebieże ogółem	443 736
– w tym:	
– trzebieże wczesne	115 011
6. Melioracje ogółem	63 265
– w tym nawożenie mineralne lasu	60
7. Przebudowa drzewostanów ogółem	9 776

Ochrona lasu

Zagrożenie środowiska leśnego w Polsce należy do najwyższych w Europie. Wynika to ze stałego, równoczesnego oddziaływania wielu czynników powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany

w stanie zdrowotnym lasów. Negatywnie oddziałujące czynniki, określane często jako stresowe, można sklasyfikować z uwzględnieniem:

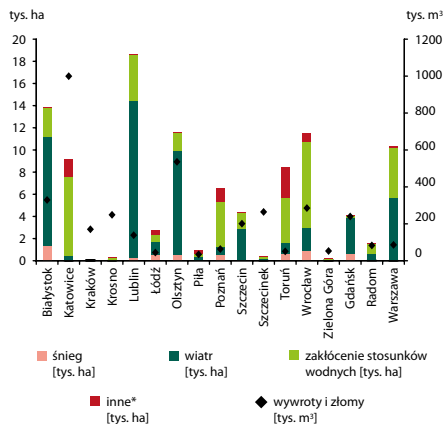
- pochodzenia – jako abiotyczne, biotyczne i antropogeniczne;
- charakteru oddziaływania – jako fizjologiczne, mechaniczne i chemiczne;
- długotrwałości oddziaływania – jako chroniczne i okresowe;
- roli, jaką odgrywają w procesie chorobowym – jako predyspozycyjne, inicjujące i współuczestniczące.

Oddziaływanie czynników stresowych na środowisko leśne ma charakter złożony, często cechuje je synergizm. Ponadto reakcja od momentu wystąpienia bodźca bywa przesunięta w czasie. Stwarza to wielką trudność w interpretacji obserwowanych zjawisk, zwłaszcza dotyczących bezpośrednich relacji przyczynowo-skutkowych.

Zagrożenia lasów przez czynniki abiotyczne

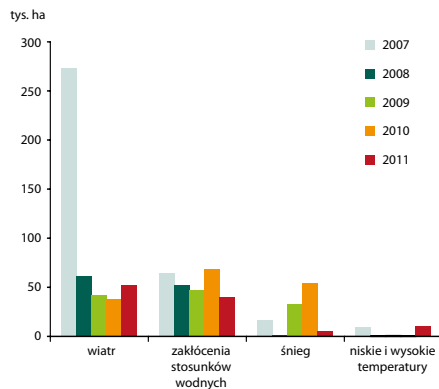
W roku 2011 (październik 2010 – wrzesień 2011) w Lasach Państwowych szkody spowodowane czynnikami abiotycznymi stwierdzono na powierzchni 104,6 tys. ha drzewostanów w wieku powyżej 20 lat. Prawie 52 tys. ha drzewostanów uległo uszkodzeniu w wyniku działania wiatru. Na blisko 40 tys. ha zarejestrowano szkody związane z wahaniami poziomu wód gruntowych, na 5,5 tys. ha – z opadami śniegu, na 1,9 tys. ha – z imisjami zanieczyszczeń, a na 5,2 tys. ha – z wystąpieniem niskich lub wysokich temperatur.

W 2011 r. występowanie szkód związanych z działaniem czynników abiotycznych zanotowano na największej powierzchni (18,6 tys. ha) w RDLP Lublin. Pod względem miąższości drewna pozyskanego z wyrwotów i złomów największe szkody wystąpiły na terenie RDLP Katowice (1 mln m³).

Powierzchnia występowania szkód spowodowanych przez wybrane czynniki abiotyczne oraz miąższość pozyskanych wyrwotów i złomów w drzewostanach w wieku powyżej 20 lat według RDLP w 2011 r.

** grad, imisje zanieczyszczeń, niskie i wysokie temperatury, pożary*

Powierzchnia występowania szkód ze strony czynników abiotycznych w Lasach Państwowych w latach 2007–2011

Z danych obejmujących lata 2007–2011 wynika, że lasy narażone są na stałą presję związaną ze skrajnie niekorzystnymi warunkami termicznymi i z wahaniami poziomu wód oraz na losowe występowanie pozostałych czynników.

Zagrożenia lasów przez czynniki biotyczne

Zagrożenie lasów przez owady

Polska należy do krajów, w których niekorzystne zjawiska w lasach, związane z masowymi pojawami szkodników owadzych oraz grzybowych chorób infekcyjnych, występują w dużej różnorodności i znacznym nasileniu. W efekcie oddziaływania czynników stresowych w ostatnich dziesięcioleciach wystąpiły w środowisku leśnym niekorzystne zjawiska, takie jak: uaktywnienie nowych i mało poznanych gatunków owadów i grzybów, niewyrządzających dotychczas szkód; skrócenie okresów między gradacjami najgroźniejszych, od dawna występujących szkodników owadzych; powstanie nowych i poszerzenie starych ognisk gradacyjnych szkodliwych owadów, a tym samym zwiększenie areалу masowego ich występowania; pogorszenie stanu zdrowotnego drzew gatunków liściastych, uważanych dotychczas za bardziej odporne na zanieczyszczenia przemysłowe.

Przestrzenny rozkład stref zagrożenia lasów przez szkodniki owadzie wskazuje, że drzewostany najbardziej zagrożone znajdują się w północnej części Polski (w zachodniej części Pojezierza Mazurskiego), północno-zachodniej (na Pojezierzu Pomorskim i Wielkopolskim) oraz w trzech rejonach południowej części kraju (Sudetach, Śląsku Opolskim i Beskidzie Wysokim). Zagrożenie w stopniu silnym lasów Polski południowej determinowane jest niemal wyłącznie przez szkodniki wtórne, gdy tymczasem na pozostałych obszarach – przez szkodniki pierwotne (głównie brudnicę mniszkę).

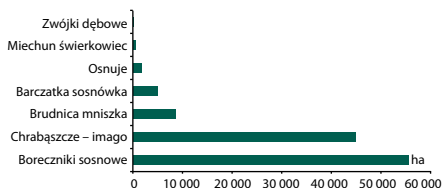

Strefy zagrożenia lasów Polski przez szkodniki owadzie (łącznie – pierwotne i wtórne) według IBL

W 2011 r. aktywność szkodliwych owadów uległa zwiększeniu o ok. 180% w porównaniu z rokiem poprzednim. Zabiegi ratownicze ograniczające liczebność populacji prawie 50 gatunków owadów wykonano na łącznej powierzchni 128,2 tys. ha, o blisko 114 tys. ha większej niż w 2010 r. Zasadniczy wpływ na zwiększenie powierzchni drzewostanów zagrożonych przez owady miała przede wszystkim kolejna gradacja głównego szczepu chrabąszczy *Melolontha* spp. oraz wzrost liczebności populacji borecznikowatych *Diprionidae*, brudnicy mniszki *Lymantria monacha* L. i barczatki sosnowki *Dendrolimus pini* L.

- W drzewostanach sosnowych zabiegi chemicznego zwalczania przeciwko szkodnikom liściożernym przeprowadzono na powierzchni 70,6 tys. ha, o ok. 70,2 tys. ha większej niż w roku poprzednim.
- Szkodniki liściożerne drzewostanów liściastych objęto zabiegami chemicznego zwalczania na powierzchni 45,3 tys. ha, o ok. 42,9 tys. ha większej niż w roku poprzednim.

- Ogólna powierzchnia upraw i młodników sosnowych objętych zabiegami ograniczania liczebności populacji szkodliwych owadów wyniosła 11,5 tys. ha i była o ok. 3,2 tys. ha większa w porównaniu z rokiem 2010.
- Zabiegi ratownicze w uprawach i szkółkach przeciwko szkodnikom korzeni drzew i krzewów leśnych przeprowadzono na łącznej powierzchni 240 ha.
- Z grupy ważniejszych szkodników liściożernych na największych powierzchniach zwalczano boreczniki sosnowe – 55 378 ha, imagines chrabąszczy – 44 894 ha, brudnicę mniszkę – 8640 ha, barczatkę sosnowkę – 4915 ha oraz osnuję gwiaździstą *Acantholyda nemoralis* L. – 1703 ha.

Powierzchnia drzewostanów objętych zabiegami ochronnymi przeciwko ważniejszemu szkodnikowi liściożernemu w 2011 r.

Największą dynamikę na terenie Polski wykazują szkodniki liściożerne starszych drzewostanów sosnowych, przede wszystkim brudnica mniszka *Lymantria monacha* L., borecznikowate *Diprionidae*, barczatka sosnowka *Dendrolimus pini* L., poproch cetyniak *Bupalus piniarius* L., strzygonia choinówka *Panolis flammea* Den. et Schiff. i osnuja gwiaździsta *Acantholyda nemoralis* L. Dostrzegana jest przy tym cykliczność gradacji owadów.

Jednymi z najgroźniejszych szkodników owadów w leśnictwie są w ostatnich latach chrabąszcze majowy *Melolontha melolontha* L. i kasztanowiec

M. hippocastani Fabr. Zabiegi ochronne przeprowadzono na ok. 45 tys. ha. Największe powierzchnie objęto zabiegami ochronnymi w RDLP Łódź – 15,5 tys. ha, Radom – 9,5 tys. ha, Lublin – 9 tys. ha i Toruń – 4,7 tys. ha.

W 2011 r. szkodniki systemów korzeniowych zaobserwowano na powierzchni 27 079 ha, w tym na powierzchni 27 067 ha stwierdzono szkody wyrządzane przez pędraki chrabąszczowatych. Zagrożenie szkółek i upraw leśnych przez pędraki utrzymuje się w ostatnich latach na wysokim poziomie.

Od 2003 r., w którym to powierzchnia drzewostanów zagrożonych przez brudnicę mniszkę wyniosła ok. 320 tys. ha, a zabiegi ochronne wykonano na prawie 120 tys. ha, do 2009 r. następowało stopniowe zmniejszanie się zagrożenia. W 2010 r. nastąpiła zmiana trendu – powierzchnia drzewostanów zagrożonych przez szkodnika uległa zwiększeniu o 56% i wyniosła 31,3 tys. ha. W 2011 r. wzrosła prawie czterokrotnie i liczyła już 115,5 tys. ha; zabiegi ochronne wykonano na 8,6 tys. ha.

Powierzchnia drzewostanów sosnowych zagrożonych przez boreczniki sosnowe oscylowała w ostatnich latach między 20 tys. a 25 tys. ha. W roku 2011 nastąpił gwałtowny wzrost zagrożenia, szkodniki opanowały 98 tys. ha drzewostanów sosnowych, a zabiegi ochronne wykonano na 55 tys. ha.

W 2011 r. powierzchnia zagrożonych upraw, młodników i drągów uległa zwiększeniu o ok. 3,5 tys. ha i wyniosła 22 tys. ha. Zabiegami objęto obszar ok. 11,5 tys. ha, o ok. 3,2 tys. ha większy niż w roku poprzednim.

Od 1 października 2010 r. do 30 września 2011 r. największe zagrożenie ze strony szkodników wtórnych spowodowane było przez przyplaszczka granatka, smoliki i cetyńce w drzewostanach sosnowych, kornika drukarza w drzewostanach świerkowych oraz opiętka w dębowych. Miało to związek

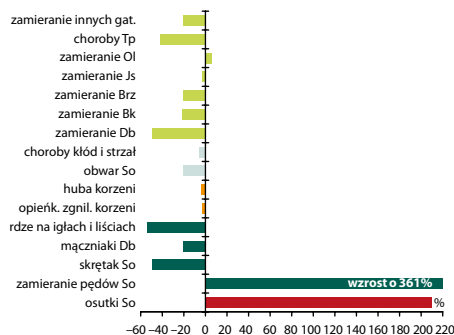
z osłabieniem drzewostanów przez czynniki abiotyczne, takie jak zakłócenia stosunków wodnych, wiatr, śnieg oraz niskie i wysokie temperatury.

Zagrożenie lasów przez grzybowe choroby infekcyjne

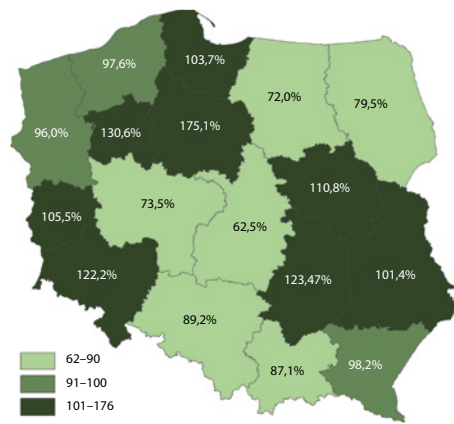
W 2011 r. choroby infekcyjne wystąpiły na łącznej powierzchni 401,28 tys. ha drzewostanów, co w porównaniu z rokiem 2010 oznacza wzrost o 17,2 tys. ha. Najistotniejsza zmiana w rozmiarze zagrożeń dotyczy zjawiska zamierania pędów sosny, które zarejestrowano na łącznej powierzchni niemal 38,5 tys. ha, co w porównaniu z 1 tys. ha w 2010 r. stanowi 37-krotny wzrost powierzchni, przy czym 96% areалу szkód znajdowało się na terenie RDLP Toruń. Ponad trzykrotnie zwiększyła się powierzchnia występowania osutek sosny, natomiast występowanie objawów pozostałych chorób aparatu asymilacyjnego (skrętaka sosny, mączniaka dębu, rdzy) rejestrowano na mniejszych niż w 2010 r. powierzchniach (odpowiednio o 50%, 21% i 54%). Utrzymała się tendencja poprawy stanu zdrowotnego drzewostanów liściastych. Powierzchnia występowania zjawiska zamierania dębów, buków, brzozy i jesionu zmniejszyła się odpowiednio o 50%, 22%, 20% i 3%. Choroby topól łącznie (raki, pomór, zgorzel kory i zamieranie drzew) zarejestrowano w nasileniu mniejszym o 42%. Tylko nieznacznie (o 190 ha) wzrósł areal symptomów zamierania olszy. Zanotowano również mniejszy rozmiar powierzchni ze szkodami spowodowanymi obwarem sosny oraz chorobami kłód i strzał, odpowiednio o 20% i 6%. Łączne występowanie chorób korzeni stwierdzono na powierzchni mniejszej o 9,5 tys. ha, przy czym areal szkód spowodowanych przez opieńkową zgniliznę korzeni zmalał o niemal 3%, a przez hubę korzeni – o ponad 4%.

Porównanie stanu zdrowotnego lasów z rokiem 2010 w poszczególnych RDLP wskazuje w większości przypadków na jego poprawę lub

stabilizację. Największy wzrost areálu zagrożenia (o 75,1%) nastąpił w RDLP Toruń, co wynikało wyłącznie z powodu olbrzymiej powierzchni występowania zjawiska zamierania pędów sosny (ponad 37 tys. ha, w porównaniu ze 128 ha w 2010 r.).

Zmiany powierzchni chorób infekcyjnych w 2011 r. w porównaniu z 2010 r. (%)

Zmiany powierzchni występowania chorób infekcyjnych w 2010 r. wyrażone procentem powierzchni zagrożenia w roku poprzednim

Szkody powodowane przez zwierzęcą

W sezonie 2010/2011 uszkodzenia drzew w odnowieniach lasu wystąpiły na łącznej powierzchni 183 tys. ha, w tym na 78 tys. ha w uprawach, 75 tys. ha w młodnikach i 30 tys. ha w drzewostanach starszych klas wieku. W porównaniu z rokiem 2010 uszkodzenia spowodowane zgryzaniem lub spalaniem zaobserwowano na powierzchni większej o 13 tys. ha.

Na podstawie danych z ośmioletniego okresu inwentaryzacji uszkodzeń odnowień przez jeleniowate – po okresie utrzymywania się powolnego, ale jednak spadkowego trendu presji jeleniowatych – zarówno w poprzednim, jak i 2011 r. daje się zauważyć odwrócenie tej sytuacji. Obserwowany jest wzrost powierzchni uszkadzanych odnowień zarówno młodego, jak i starszego pokolenia lasu.

Zagrożenia antropogeniczne

Pożary lasów

W roku 2011 w Lasach Państwowych wystąpiło 3007 pożarów (33% pożarów lasu w Polsce) na powierzchni 580 ha (20% ogółu) – z wyłączeniem terenów użytkowanych przez wojsko. Najwięcej pożarów powstało na terenie RDLP Zielona Góra (429), Katowice (397) i Szczecin (367). Największą powierzchnię objęły pożary na terenie RDLP Katowice (132 ha) – 23% powierzchni wszystkich pożarów w LP. Na obszarach Lasów Państwowych nie wystąpiły, podobnie jak w 2010 r., duże pożary (> 10 ha), natomiast w kraju było ich 10.

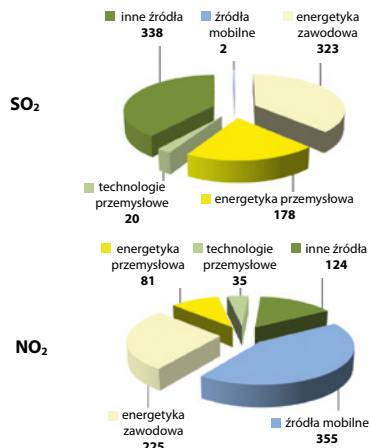
Średnia powierzchnia jednego pożaru w Lasach Państwowych wyniosła 0,19 ha, a w lasach pozostałych form własności – 0,37 ha.

Głównymi przyczynami pożarów w LP były podpalenia (43%) oraz nieostrożność dorosłych (24%). W wyniku przerzutów ognia z gruntów nieleśnych powstało 3% liczby pożarów (5,2% pod względem powierzchni spalonych drzewostanów). Ciągłe znaczną pozycję stanowią pożary, których przyczyn nie ustalono (22% liczby pożarów oraz

22% powierzchni spalonych drzewostanów). W lasach wszystkich własności 43% pożarów powstało wskutek podpażeń, 33% z powodu nieostrożności dorosłych, a przyczyn 16% pożarów nie ustalono.

Zanieczyszczenia powietrza

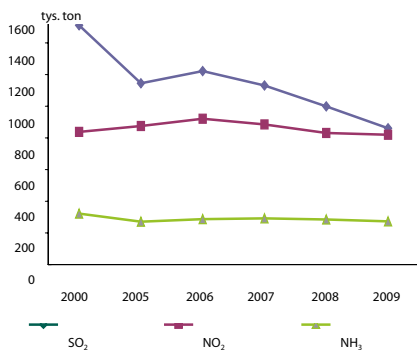
Według danych szacunkowych GUS całkowite emisje zanieczyszczeń do atmosfery w Polsce w 2009 r. to ponad 860 tys. ton dwutlenku siarki i porównywalna ilość (820 tys. ton) tlenków azotu. Jest to odpowiednio 57% i 98% wartości emisji z roku 2000. Wśród krajów Unii Europejskiej całkowita emisja głównych zanieczyszczeń powietrza w Polsce (bezwzględnie poziomy) należy do jednej z wyższych.

Całkowita emisja dwutlenku siarki i tlenków azotu (przeliczonych na NO₂) w tys. ton i udział procentowy według źródeł zanieczyszczeń w 2009 r. (GUS)

O ile trendy spadkowe emisji niektórych zanieczyszczeń powietrza są od kilku lat w Polsce

obserwowane (dwutlenku siarki, amoniaku, pyłów), o tyle inne związki gazowe, np. tlenki azotu, trafiają do atmosfery w ilościach, które w ostatnim dziesięcioleciu podlegały wprawdzie wahaniom, lecz których w istocie nie zdołano ograniczyć.

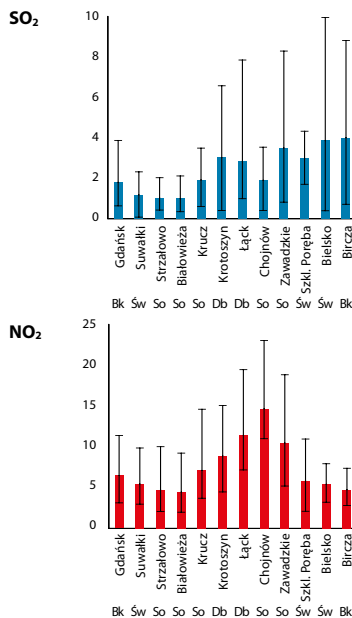
Całkowita emisja SO₂, NO_x (przeliczonych na NO₂) i NH₃ w Polsce, w tys. ton, w latach 2000–2009 (GUS)

Sieć monitoringu lasów dostarcza informacji o głównych zanieczyszczeniach na terenach leśnych różnych regionów Polski. Dane dotyczące gazowych zanieczyszczeń powietrza – tlenków siarki i azotu – zbierane są na podstawie miesięcznych pomiarów metodą pasywną. W roku 2011 zrezygnowano z pomiarów stężeń amoniaku oraz ozonu w powietrzu, prowadzonych w latach 2009 i 2010, zmieniono również stosowaną poprzednio metodykę pomiarów pasywnych SO₂ i NO₂.

Sieć monitoringu intensywnego tworzy 12 stałych powierzchni obserwacyjnych, z których pięć, w drzewostanach sosnowych, zlokalizowano w nadleśnictwach: Chojnów (RDPL Warszawa), Strzałowo (RDPL Olsztyn), Białowieża (RDPL Białystok), Krucz (RDLP Piła) i Zawadzkie (RDLP Katowice). Trzy powierzchnie funkcjonują w drzewostanach świerkowych nadleśnictw: Suwałki (RDLP

Białystok), Bielsko (RDLP Katowice) i Szklarska Poręba (RDLP Wrocław); dwie powierzchnie w drzewostanach dębowych nadleśnictw: Łąck (RDLP Łódź) i Krotoszyn (RDLP Poznań) oraz dwie powierzchnie w buczynach nadleśnictw: Gdańsk (RDLP Gdańsk) i Bircza (RDLP Krosno).

Średnie miesięczne stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu w powietrzu na badanych powierzchniach leśnych mieściły się w granicach 0,1–10 µg·m⁻³ SO₂ oraz 2,0–23 µg·m⁻³ NO₂.

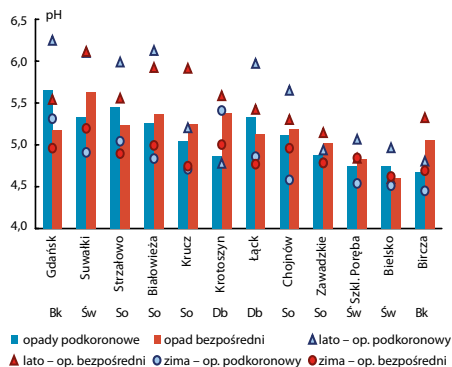
Średnie roczne oraz minima i maksima miesięczne stężenia (µg·m⁻³) dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu w powietrzu na Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych Monitoringu Intensywnego w 2011 r.

W składzie chemicznym powietrza wyraźnie zaznaczała się sezonowa zmienność: w miesiącach

półroczu zimowego, a zwłaszcza w styczniu, lutym, listopadzie i grudniu, notowano najwyższe stężenia SO_2 i NO_2 , wynikające głównie ze wzmożonych emisji tych gazów w sezonie grzewczym.

Atmosfera uwalnia się od niesionego ładunku zanieczyszczeń za pomocą m.in. opadów i osadów atmosferycznych w różnej postaci: deszczu, śniegu, mżawki, mgły itp. Do opadów kwaśnych zalicza się opady, których odczyn wyrażony jest pH niższym od 5,6. Ponad połowę miesięcznych opadów na Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych Monitoringu Intensywnego, podobnie jak w roku 2010, stanowiły opady o pH poniżej 5,5.

Odczyn opadów wyrażony wskaźnikiem pH przyjmował średnie miesięczne wartości od 4,2 do 7,0 w opadach docierających do koron drzew i od 3,9 do 7,1 w opadach podkoronowych.

Odczyn opadów bezpośrednich i podkoronowych na powierzchniach Monitoringu Intensywnego w 2011 r. Średnie pH roczne okresu letniego (V-X) i okresu zimowego (I-IV, XI-XII)

Depozyt metali ciężkich, tj. cynku, miedzi, ołowiu i kadmu, wśród których ilościowo

dominował cynk, wynosił od 223 do 770 $\text{g} \cdot \text{ha}^{-1} \cdot \text{rok}^{-1}$, czyli nieznacznie mniej niż w roku 2010.

Zagrożenia trwałości lasu

Intensywne oddziaływanie czynników stresowych na las, przy ograniczonej odporności ekosystemów leśnych (np. niedostosowaniu składu gatunkowego do siedlisk i wprowadzaniu ekotypów drzew obcego pochodzenia) może prowadzić w krańcowych przypadkach do zamierania całych drzewostanów. Taka sytuacja wystąpiła m.in. w lasach sudeckich, gdzie w wyniku silnego osłabienia drzewostanów przez emisje przemysłowe, długotrwałej suszy i intensywnego występowania szkodników wtórnych, w latach 1980–1991 w ramach cięć sanitarnych w PGL LP usunięto całkowicie drzewostany z powierzchni ok. 15 tys. ha i pozyskano ponad 4 mln m^3 drewna posuszowego.

Jednym ze skutków ekologicznej katastrofy w Sudetach było podjęcie działań zmierzających do powołania instytucji, która zajęłaby się ochroną zagrożonych ekosystemów leśnych w Polsce. Wytoczne programowe dla takiej jednostki opracowali wspólnie przedstawiciele Lasów Państwowych i Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk. W grudniu 1995 r. uroczystie otwarto Leśny Bank Genów Kostrzyca (LBG), zlokalizowany w Miłkowie u podnóża Karkonoszy, które obok Gór Iżerskich zostały najdotkliwiej dotknięte klęską ekologiczną z przełomu lat 70. i 80. ubiegłego wieku.

W LBG Kostrzyca zgromadzono 7263 zasoby genowe obejmujące 41 gatunków roślin leśnych, zarówno całych populacji, jak i pojedynczych osobników. Z podanej liczby 29 gatunków to drzewa i krzewy lasotwórcze, takie jak sosna zwyczajna,

świerk pospolity, modrzew europejski, daglezja, sosna czarna, olsza czarna, buk zwyczajny, sosna wejmutka, jesion. Pozostałe 12 gatunków to rośliny chronione, wpisane do „Polskiej czerwonej księgi roślin”.

Powołanie Leśnego Banku Genów Kostrzyca było odpowiedzią na pojawiające się zagrożenia ze strony różnych czynników abiotycznych, biotycznych i antropogenicznych dla trwałości lasów. Niestety, zagrożenia te występują nadal, a zadaniem leśników jest podejmowanie wszelkich działań zmierzających do minimalizacji skutków tych zagrożeń.

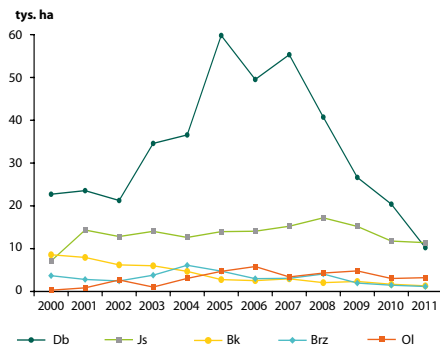
Jednym z takich działań było opracowanie przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Katowicach szeregu zabiegów zaradczych w odniesieniu do lasów Beskidu Śląskiego i Żywieckiego. W okresie ostatnich 30 lat przeprowadzono m.in. prace zmierzające do zmniejszenia udziału świerka w strukturze drzewostanów.

W roku 2003, jako element Regionalnego Programu Operacyjnego Polityki Leśnej Państwa, opracowano i wdrożono „Program dla Beskidów”. W dokumencie określono strategię postępowania ochronnego i hodowlanego w odniesieniu do lasów beskidzkich, upatrując możliwość poprawy sytuacji w przebudowie drzewostanów. W ramach programu objęto przebudową prawie 3 tys. ha drzewostanów świerkowych.

Mimo intensywnych działań zaradczych, w latach 2006–2008 obserwowano wzmożone zamieranie drzew, a w konsekwencji rozpad drzewostanów lasów beskidzkich. W roku 2006 w lasach Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, zarządzanych przez Lasy Państwowe, pozyskano w cięciach sanitarnych 0,8 mln m³ drewna. Sprzyjające warunki pogodowe sezonu wegetacyjnego w roku 2009 wpłynęły na polepszenie się stanu zdrowotnego lasów beskidzkich i zmniejszenie tempa zamierania świerczyn. W 2011 r. w pięciu nadleśnictwach beskidzkich (Jeleśnia, Ujsoły, Ustroń, Węgierska

Górka, Wiśła) pozyskano 153 tys. m³ drewna z drzew zasiedlonych przez szkodniki wtórne.

Występowanie wielu czynników stresowych uznaje się za przyczynę wzmożonego w ostatnich latach zamierania drzew liściastych. Z ekstremalnymi warunkami klimatycznymi – skrajnie wysokimi lub niskimi temperaturami, długotrwałą suszą, zmianą poziomu wody gruntowej – wiązano występujące cyklicznie od lat siedemdziesiątych XX stulecia obumieranie dębów. Ostatnie doniesienia naukowe sugerują istotny udział grzybów rodzaju *Phytophthora* w zamieraniu drzewostanów liściastych. W roku 2011 zjawisko zamierania dębów obserwowano na powierzchni 10,2 tys. ha – prawie dwukrotnie mniej niż w roku 2010 i najmniejszej od roku 2000.

Powierzchnia występowania zjawiska zamierania wybranych gatunków drzew liściastych w lasach Państwowych w latach 2000–2011

Od kilkunastu lat obserwuje się w Polsce zjawisko zamierania jesionu. W roku 1999 obejmowało ono powierzchnię ok. 2,3 tys. ha, od roku 2001 rejestrowane było rocznie na powierzchni 13–14 tys. ha. W 2007 r. powierzchnia drzewostanów jesionowych dotkniętych zjawiskiem zamierania po raz pierwszy przekroczyła 15 tys. ha,

a w roku 2008 wyniosła aż 17,2 tys. ha. W roku 2009 powróciła do stanu z roku 2007, a w 2011 r. osiągnęła najniższy poziom od roku 2000 – 11,4 tys. ha.

W ostatnich latach obserwuje się stałą poprawę sytuacji w drzewostanach bukowych. W roku 2000 zamieranie buków zarejestrowano na powierzchni 8,6 tys. ha, a w 2011 r. – na 1,3 tys. ha.

Zamieranie olszy zarejestrowano po raz pierwszy w roku 1999 na powierzchni 31 tys. ha. Obecnie powierzchnia zagrożonych drzewostanów olszowych wynosi 3,2 tys. ha.

Łącznie w roku 2011 zjawisko zamierania drzew zaobserwowano na powierzchni 29 tys. ha, o 28% mniejszej niż w roku poprzednim.

Stan uszkodzenia lasów

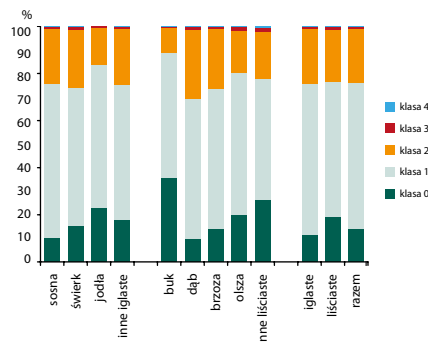
Stan uszkodzenia lasów w Polsce oceniany jest corocznie od 1989 r. w ramach programu Monitoringu Lasu, będącego jednym z elementów w systemie Krajowego Monitoringu Środowiska.

W latach 2006–2009 przeprowadzono integrację Monitoringu Lasu z Wielkoobszarową Inwentaryzacją Stanu Lasu. Do 2007 r. utworzono sieć Stałych Powierzchni Obserwacyjnych I rzędu o gęstości 16 × 16 km, zgodnej z rekomendowaną przez międzynarodowy program ICP-Forests. W 2009 r. sieć zagęszczono do oczka 8 × 8 km. Obserwacjami objęte są lasy różnych form własności oraz podlegające różnym formom ochrony. Obserwacje są prowadzone na powierzchniach zlokalizowanych w drzewostanach w wieku powyżej 20 lat. Na powierzchniach wybierane są drzewa próbne wszystkich gatunków drzewiastych.

W 2011 r. ocenę defoliacji przeprowadzono na 38 940 drzewach w wieku powyżej 20 lat, znajdujących się na 1947 Stałych Powierzchniach

Obserwacyjnych I rzędu (po 20 drzew na powierzchni).

Defoliacji nie stwierdzono (klasa defoliacji 0 – drzewa zdrowe) u 14,0% drzew objętych obserwacjami, w tym u 11,3% drzew gatunków iglastych i 19,1% drzew gatunków liściastych. Wśród gatunków iglastych najwyższy udział drzew bez defoliacji odnotowano u jodły (23,2% drzew), najniższy – u sosny (10,3% drzew). Wśród liściastych najwyższy udział drzew zdrowych wystąpił u buka (35,5% drzew), najniższy – u dębu (9,8% drzew).

Udział drzew monitorowanych gatunków na Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych I rzędu (Monitoring Lasu) w klasach defoliacji w 2011 r. – drzewostany w wieku powyżej 20 lat, wszystkie formy własności (IBL)

Udział drzew uszkodzonych (defoliacja powyżej 25%, klasy defoliacji 2–4) wyniósł 24,0%. Wśród gatunków iglastych takich drzew było 24,2%, wśród liściastych – 23,5%. Najniższym udziałem drzew uszkodzonych wśród iglastych charakteryzowała się jodła (16,3% drzew), a najwyższym odznaczał się świerk (26,2% drzew). Wśród gatunków liściastych najniższym udziałem drzew uszkodzonych charakteryzował się buk (11,2% drzew) a najwyższym – dąb (30,6% drzew).

W lasach pozostających w zarządzie Lasów Państwowych udział drzew zdrowych (klasa 0) wszystkich gatunków wynosił 14,5%, uszkodzonych (klasy 2–4) – 22,3%.

Wyniki obserwacji defoliacji drzew na powierzchniach monitoringowych pozwalają na wydzielenie obszarów zróżnicowanych pod względem zdrowotności lasów. RDLP Szczecin, Szczecinek, Toruń, północna część oraz południowy kraniec RDLP Zielona Góra, północno-zachodni kraniec RDLP Wrocław, północno-wschodnie rejony RDLP Białystok oraz Lublin, środkowa część RDLP Radom, południowe rejony RDLP Kraków i Krosno – to obszary o wysokiej zdrowotności drzewostanów. Znacznie osłabioną zdrowotnością drzewostanów charakteryzują się: duża część RDLP Warszawa i Olsztyn, północny kraniec RDLP Łódź oraz południowe rejony RDLP Lublin, południowo-wschodni kraniec RDLP Katowice oraz środkowa część RDLP Zielona Góra.

Użytkowanie lasu

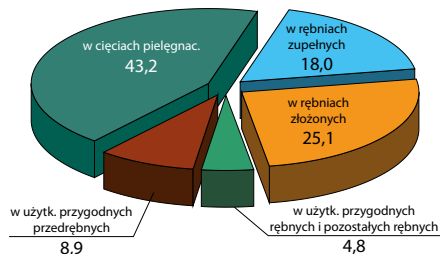
Struktura pozyskania drewna

Potrzeby hodowlane, zasady regulacji struktury zasobów leśnych, zapotrzebowanie na drewno i wyroby z niego na cele gospodarcze oraz konieczność zapewnienia ekonomicznych warunków prowadzenia gospodarki leśnej uzasadniają wykorzystanie lasów jako odnawialnego źródła surowca drzewnego. Użytkowanie lasu jest realizowane na poziomie określonym przyrodniczymi warunkami produkcji, wymogami hodowlanymi i ochronnymi, a przede wszystkim zasadą trwałości lasów i zwiększania ich zasobów.

Ustalona na 10 lat w planie urządzenia lasu wielkość pozyskania drewna (grubizny) określana

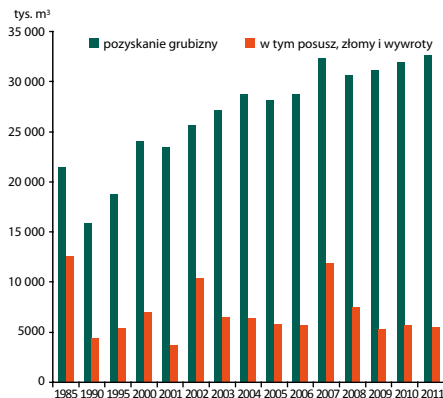
jest jako etat cięć. Planowana wielkość pozyskania drewna w drzewostanach dojrzałych do odnowienia, określana jako etat cięć rębnych, traktowana jest jako wielkość maksymalna dla nadleśnictwa. Wielkość tzw. użytków przedrębnych przewidywanych do pozyskania w drzewostanach młodszych w ramach zabiegów pielęgnacyjnych ma charakter przybliżony i może ulegać zmianie w zależności od bieżących potrzeb hodowlanych i sanitarnych.

W roku 2011 w PGL Lasy Państwowe pozyskano 35 075 tys. m³ surowca drzewnego, w tym 32 789 tys. m³ grubizny netto (ok. 101,2% orientacyjnego etatu miąższościowego cięć), z czego w ramach cięć rębnych – 15 703 tys. m³ (93,9% etatu), natomiast w cięciach przedrębnych – 17 086 tys. m³ (109,1% etatu).

Struktura pozyskania grubizny według rodzajów użytkowania w Lasach Państwowych w 2001 r. (w %)

Miąższość zrealizowana w ramach porządkowania stanu sanitarnego lasu, wynikająca z pozyskania posuszu, złomów i wywrotów powstałych w procesach naturalnych oraz na skutek oddziaływania wiatrów, gradacji szkodliwych owadów, zakłóceń stosunków wodnych, zanieczyszczeń powietrza oraz anomalii pogodowych, wyniosła w 2011 r. 5445 tys. m³, co stanowiło 16,6% całości pozyskania grubizny; był to najniższy udział w ostatnim dziesięcioleciu.

Udział pozyskania posuszu, złomów i wywrotów w użytkowaniu ogółem w Lasach Państwowych, w okresie 1985–2011, w tys. m³ grubizny netto (DGLP)

W 2011 r. w ramach cięć zupełnych pozyskano niespełna 5,9 mln m³ grubizny, co stanowiło 18,0% pozyskania ogółem. Powierzchnia zrębów zupełnych wyniosła 26,7 tys. ha, co w porównaniu z danymi z początku lat 80. ubiegłego stulecia, gdy sięgała blisko 43 tys. ha, jest wartością niewielką; w ostatnim 10-leciu wielkość ta kształtowała się średnio na poziomie ponad 26,9 tys. ha. Ograniczanie powierzchni zrębów zupełnych świadczy wymownie o postępie w ekologizacji gospodarki leśnej, a ich stosowanie jest często wymuszone występowaniem wielkoobzarowych szkód spowodowanych przez wiatr czy w wyniku zamierania lasu z powodu suszy, chorób grzybowych i gradacji owadów.

W ostatnich pięciu latach obserwuje się w Lasach Państwowych stabilizację wielkości pozyskania drewna, wyrażonej w miąższości grubizny netto przypadającej na jeden hektar powierzchni leśnej na poziomie 4,5 m³/ha (w 2007 r. – 4,58 m³/ha, w 2010 r. – 4,51 m³/ha, w 2011 r. – 4,63 m³/ha). Poziom pozyskania nie przekracza dopuszczalnych możliwości użytkowania.

Sprzedaż drewna

Sprzedaż drewna ogółem w roku 2011 w Lasach Państwowych wyniosła 35 mln m³, czyli o ok. 1,3 mln m³ więcej niż w 2010 r. i o blisko 2% więcej niż planowano. Sprzedaż grubizny ogółem wyniosła ok. 32,8 mln m³, czyli 100,6% planu; było to o 860 tys. m³ więcej niż w roku ubiegłym.

Drewna tartaczego iglastego – podstawowego sortymentu decydującego o przychodach Lasów Państwowych – sprzedano w roku 2011 ok. 10,8 mln m³, co stanowiło 99,85% założonego planu i przekroczyło wartość z roku 2010 o ok. 25 tys. m³. Drewna tartaczego liściastego sprzedano 2,4 mln m³, papierówek iglastych – 11,7 mln m³, a papierówek liściastych – ok. 4 mln m³.

W roku 2011 odnotowano znaczny wzrost cen w stosunku do roku poprzedniego: drewna ogółem – o 19,7%, drewna tartaczego iglastego – o 26,2% i tartaczego liściastego – o 18,2%. Wzrosły ceny w następujących sortymentach: papierówka So/Md – o 19,6%, papierówka Sw/Jd – o 23,1% i papierówki liściaste – o 18,8%.

Ochrona przyrody w Lasach Państwowych

Lasy i ich elementy stanowią najcenniejszy i najliczniej reprezentowany składnik wszystkich form ochrony przyrody i krajobrazu.

Szczególną rolę w ochronie przyrody na terenach leśnych odgrywają Lasy Państwowe, gdyż to właśnie na zarządzanym przez nie obszarze znajduje się większość najbardziej wartościowych i najatrakcyjniejszych krajobrazowo form i obiektów ochrony rodzimej przyrody, co świadczy o pozytywnej roli gospodarki leśnej w zachowaniu różnorodności biologicznej.

Zgodnie z ustawą o lasach i polityką leśną państwa Lasy Państwowe prowadzą od lat inwentaryzację form ochrony przyrody, aktualizując je na bieżąco, m.in. przy sporządzaniu programów ochrony przyrody w nadleśnictwie.

Według stanu na 31 grudnia 2011 r. w PGL LP zewidencjonowano:

- 1255 rezerwatów przyrody o powierzchni 124 tys. ha, z czego ponad połowę stanowiły rezerваты leśne (696) o łącznej powierzchni 61,7 tys. ha;
- 11 498 pomników przyrody, w tym: 8831 pojedynczych drzew, 1551 grup drzew, 182 aleje, 476 głazów narzutowych, 226 skałek, grot i jaskiń, 232 pomniki powierzchniowe (356 ha);
- 9262 użytki ekologiczne o powierzchni 29 485 ha;
- 370 stanowisk dokumentacyjnych o powierzchni 1630 ha;
- 130 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 46 837 ha.

Ponadto w Lasach Państwowych istnieje 3091 stref wokół chronionych gatunków, stref o łącznym areale ponad 149 042 ha. Największą powierzchnię stref całorocznej ochrony wyznaczono dla ptaków – 31 145 ha.

Należy także uwzględnić ponad 212 474 ha drzewostanów stanowiących bazę nasienną, w tym 15 740 ha wyłączonych drzewostanów nasiennych i 192 496 ha gospodarczych drzewostanów nasienych, oraz 4238 ha drzewostanów i upraw zachowawczych, dzięki którym możliwe jest propagowanie w naszych lasach rodzimych ekotypów gatunków lasotwórczych.

Lasy Państwowe podejmują również własne inicjatywy służące zachowaniu różnorodności biologicznej i odtwarzaniu zagrożonych gatunków flory i fauny. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim „Program zachowania leśnych zasobów genowych” oraz takie projekty, jak m.in.: „Program

restytucji jodły w Sudetach Zachodnich”, „Program restytucji cisa” oraz „Program reintrodukcji głąszcza”. Dla ochrony cennych elementów ekosystemów nadleśnictwa tworzą i realizują projekty, korzystając z dofinansowania ze środków zewnętrznych, m.in. z funduszy unijnych. Utworzono już m.in. dziewięć ośrodków rehabilitacji zwierzyny.

Wśród 33 ogrodów botanicznych w Polsce jest sześć obiektów zarządzanych przez Lasy Państwowe. Są to:

- Leśne Arboretum Warmii i Mazur im. Polskiego Towarzystwa Leśnego w Nadleśnictwie Kudypy k. Olsztyna,
- Arboretum Wirty w Nadleśnictwie Kaliska – najstarszy w Polsce leśny ogród dendrologiczny,
- Ogród Dendrologiczny w Glinnej w Nadleśnictwie Gryfino,
- Arboretum Leśne w Sycowie w Nadleśnictwie Syców,
- Park-Arboretum w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie,
- Leśny Ogród Botaniczny „Marszewo” w Nadleśnictwie Gdańsk – najnowszy obiekt powołany w 2010 r.

Wyrazem bogactwa gatunkowego fauny leśnej są zwierzęta łowne, których liczebność w Polsce należy do najwyższych w Europie. W odniesieniu do większości gatunków kopytnych utrzymuje się na wysokim poziomie, a nawet wzrasta (łoś, jeleń, daniel); rośnie zatem presja tych gatunków na las. Wyraźny regres liczebności obserwujemy jedynie u populacji zająca, bażanta i kuropatwy. Liczebność tych gatunków kształtuje się obecnie na poziomie odpowiednio: 41%, 74% i 38% w porównaniu z rokiem 1980.

Sieć Natura 2000

Celem europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000 jest powstrzymanie wymierania zagrożonych roślin i zwierząt oraz ochrona

Obszary Natura 2000 na gruntach w zarządzie PGL LP

różnorodności biologicznej na terenie Europy. Do wdrożenia sieci zobowiązane są wszystkie kraje Wspólnoty. Podstawą prawną funkcjonowania sieci Natura 2000 są dwie dyrektywy Unii Europejskiej – ptasia i siedliskowa. Zostały one wprowadzone do prawa polskiego ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody jako jedna z form ochrony przyrody.

Siec Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), wyznaczone do ochrony populacji dziko występujących ptaków;
- obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW), chroniące siedliska przyrodnicze i gatunki roślin oraz zwierząt.

Na terenie kraju do końca 2011 r. wyznaczono 144 obszary specjalnej ochrony ptaków o powierzchni 5571 tys. ha oraz 823 obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – o powierzchni 3792 tys. ha (GDOŚ). Pokrywają one łącznie blisko 20% powierzchni kraju.

Na gruntach w zarządzie PGL LP obszary Natura 2000 stanowią 40% ich powierzchni. Oznacza to dla leśników dużą odpowiedzialność za stan siedlisk i populacji gatunków. 124 obszary ptasie (OSO) znajdujące się w Lasach Państwowych zajmują powierzchnię 2207 tys. ha (31,2% powierzchni gruntów leśnych), a 662 obszary siedliskowe (OZW) – 1623 tys. ha (22,9%).

Edukacja przyrodniczoleśna w Lasach Państwowych

Edukacja przyrodniczoleśna we wszystkich jednostkach PGL Lasy Państwowe realizowana jest na podstawie obowiązującego od 1 stycznia 2004 r. „Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nad-

leśnictwach”. Dokument ten nadał działalności edukacyjnej charakter planowy. Od tego momentu corocznie wydawany jest „Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych”, w którym zamieszcza się m.in. informacje o bazie edukacyjnej, formach realizowanej edukacji i szkoleń, źródłach finansowania oraz najważniejszych wydarzeniach edukacyjnych danego roku.

W roku 2011 w różnych imprezach organizowanych przez leśników uczestniczyło ponad 2 mln osób, w tym w LKP – 753 tys. Były to tradycyjnie: lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem, lekcje w izbach edukacji leśnej, spotkania z leśnikami w szkołach i poza szkołą, akcje i imprezy edukacyjne, wystawy edukacyjne, konkursy leśne, inne imprezy, w tym festyny, targi itp.

W ramach działalności edukacyjnej Lasy Państwowe współpracowały z ośrodkami edukacji ekologicznej, parkami narodowymi, domami kultury i muzeami, organizacjami pozarządowymi, kościołami i mediami.

Szczególną rolę w działalności edukacyjnej pełni Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie. Do kalendarza edukacyjnego na trwałe weszły takie wydarzenia, jak ogólnopolski konkurs gawęd leśnych „Bajarze z leśnej polany”, ogólnopolski przegląd twórczości amatorskiej leśników, festyny edukacyjne „Spotkanie z lasem” oraz z okazji „Dnia Ziemi”. Z oferty 2011 r., m.in. z konkursów plastycznych i fotograficznych, wystaw stałych i czasowych, skorzystało blisko 170 tys. osób, głównie dzieci i młodzież.

Działalność edukacyjna realizowana jest również za pośrednictwem leśnego wortalu edukacyjnego www.erys.pl, odwiedzanego corocznie przez kilkadziesiąt tysięcy tzw. unikalnych użytkowników.

W roku 2011 wiele wydarzeń edukacyjnych odbyło się pod hasłem Międzynarodowego Roku Lasów, ustanowionego przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Głównym organizatorem obchodów tego swoistego święta lasu w naszym kraju były Lasy Państwowe.

Działalność edukacyjna w Lasach Państwowych jest finansowana głównie ze środków własnych nadleśnictw oraz WFOŚiGW i NFOŚiGW. Dzięki tym środkom możliwe jest tworzenie nowych obiektów edukacyjnych, prowadzenie szkoleń, kupno materiałów i środków dydaktycznych oraz wydawanie materiałów informacyjno-edukacyjnych. Obecnie odwiedzający lasy administrowane przez PGL Lasy Państwowe, w tym leśne kompleksy promocyjne, mają do dyspozycji m.in.: 50 ośrodków edukacji, 246 izb leśnych, 509 wiat i tzw. zielonych klas, w których prowadzone są „zielone lekcje”, 935 ścieżek dydaktycznych oraz 1681 punktów edukacyjnych i 3142 inne obiekty.

Uzupełnieniem aktywności edukacyjnej Lasów Państwowych jest szeroka oferta turystyczna skierowana do wszystkich grup wiekowych i społecznych. Do dyspozycji odwiedzających tereny leśne oddano bogatą bazę noclegową, składającą się łącznie z blisko 4,5 tys. miejsc w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych, w pokojach gościnnych i kwaterach myśliwskich, gdzie turyści mogą odpocząć po trudach wędrówek po ponad 20 tys. km szlaków pieszych, blisko 4 tys. km szlaków rowerowych i ok. 7 tys. km szlaków konnych. Odwiedzający mogą się także zatrzymać na ponad 300 leśnych polach biwakowych, w przeszło 500 miejscach biwakowania i ponad 200 obozowiskach. Wyodrębniono również blisko 300 miejsc w lesie i jego pobliżu, gdzie dozwolone jest rozpalanie ognisk. Samochody pozostawić można na 87 parkingach śródleśnych oraz blisko 3 tys. miejsc postoju pojazdów. Do dyspozycji gości pozostaje ponadto prawie 100 obiektów sportowych i 650 innych.

O zakresie leśnej oferty turystycznej turyści mogą dowiedzieć się za pośrednictwem utworzonej w 2010 r. witryny internetowej www.czaswlas.pl.

Leśne kompleksy promocyjne

Zasady zagospodarowania, integrujące cele powszechnej ochrony przyrody, wzmaganie funkcji środowiskotwórczych lasu, trwałego użytkowania zasobów leśnych, stabilizacji ekonomicznej gospodarki leśnej i uspołecznienia zarządzania lasami jako dobrem publicznym, doskonalone są przede wszystkim na terenie leśnych kompleksów promocyjnych (LKP). Ich powołanie na terenach Lasów Państwowych było elementem realizacji polityki leśnej państwa i zapisów ustawy o lasach. Dzięki LKP możliwy stał się szerszy kontakt pomiędzy społeczeństwem a leśnikami, celem działalności edukacyjnej na terenie LKP jest bowiem promowanie w społeczeństwie, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, proekologicznej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Osiągnięcie tego celu stało się możliwe dzięki stworzeniu w LKP rozwiniętej infrastruktury dydaktyczno-turystycznej, udostępnianej społeczeństwu najczęściej bezpłatnie. Są to: ośrodki edukacji ekologicznej (24), izby edukacyjne (56), wiaty edukacyjne – tzw. zielone klasy (73), ścieżki dydaktyczne (150), punkty edukacyjne (316), parki i ogrody dendrologiczne (18), „zielona szkoła”, także baza noclegowa.

Leśne kompleksy promocyjne można uznać również za szczególne obszary o znaczeniu naukowym i badawczym, gdzie dzięki pełnemu rozpoznaniu środowiska leśnego prowadzone są interdyscyplinarne badania. Wyniki badań pozwalają na doskonalenie metod gospodarowania lasem i określenie dopuszczalnych granic ingerencji gospodarczych w ekosystemy leśne. Leśne kompleksy promocyjne są ponadto alternatywą dla nadmiernie przeciążonych ruchem turystycznym parków narodowych, w których turystyka odbywa

Promocja zrównoważonego leśnictwa

Rok 2011 został ustanowiony przez Organizację Narodów Zjednoczonych Międzynarodowym Rokiem Lasów (rezolucja 61/193 z 2006 r.). Jego główne hasło – „Lasy dla ludzi” – miało uświadomić społeczeństwu, jak ogromne znaczenie mają lasy w życiu każdego z nas, jak bardzo są one potrzebne do przetrwania i dobrobytu ludzi na całym świecie.

W Polsce w promocję lasów i zrównoważonego leśnictwa aktywnie włączyły się Lasy Państwowe. Przygotowano pięć haseł promocyjnych, które niosły przekaz na temat ważnej roli lasów w naszym życiu:

- Lasów w Polsce przybywa
- Lasy w Polsce dostępne dla każdego
- Lasy chronią życie
- Lasy pracodawcą i partnerem w biznesie
- Drewno surowcem odnawialnym i ekologicznym.

Za koordynację działań promocyjnych w czasie obchodów Międzynarodowego Roku Lasu odpowiedzialne było Centrum Informacyjne Lasów Państwowych (CILP). Była to pierwsza tak duża i spójna kampania promocyjna w Lasach Państwowych, w którą zaangażowały się wszystkie jednostki LP.

Wśród imprez znalazły się m.in.: „Dzień Ziemi” na Polu Mokotowskim w Warszawie, „Dni Lasu”, „Grzybobranie” w Długosiodle, „Jagodobranie” w Celestynowie, udział w „Pikniku naukowym” w Warszawie, zorganizowanym przez Centrum Nauki Kopernik i Polskie Radio, „Święto Polskiej Niezapominajki” w Jedlni-Letnisku, Ursynalia 2011 – *Warsaw Student Festival*, targi: LAS-EXPO (sprzęt leśny), Lato (turystyka), Hubertus (łowiectwo),

Międzynarodowe Targi Leśne (sprzęt leśny), Poleko w Poznaniu, *Pollutec* we Francji (ochrona środowiska), wystawy: „Leśna instalacja” (artystyczna wizja leśnych zwierząt wykonanych z drewna), „Lasy w obiektywach leśników”, „Stop zaśmiecaniu lasów” (efekt konkursu czołowych polskich karykaturzystów), kampania promocyjna „Leśnicy dla stolicy”, program „Czyste lasy na Mazowszu” oraz wiele innych festynów, happeningów czy zawodów sportowych.

Utworzono podstronę na witrynie internetowej Lasów Państwowych: www.lasy.gov.pl/mrl, która okazała się jedną z najczęściej odwiedzanych stron leśnych. Znalazły się na niej wszystkie informacje związane z głównymi przesłaniami MRL, identyfikacja wizualna, spot reklamowy, kalendarium. Strona MRL na Facebooku zdobyła w ciągu niecałego roku ok. 1500 fanów.

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych wydaje corocznie kilkadziesiąt publikacji książkowych – branżowych i promocyjnych – w nakładach od kilkuset do kilku tysięcy egzemplarzy. W 2011 r. plan wydawniczy realizowano, kierując się głównymi przesłaniami Międzynarodowego Roku Lasów. Większość wydawnictw edukacyjnych i promocyjnych opatrzone logo MRL. Ogółem wydano niemal 30 pozycji. Wśród nich były branżowe publikacje prasowe, znane czytelnikom od lat, np. „Głos Lasu”, „Echa Leśne” czy „Biuletyn Informacyjny Lasów Państwowych”, oraz wydawnictwa promocyjne w nakładach nawet do 10 tys. egzemplarzy.

Centrum Informacyjne LP promuje Lasy Państwowe również poprzez działalność medialną: produkcję telewizyjną, audycje radiowe oraz artykuły w prasie. Do najważniejszych produkcji telewizyjnych i radiowych w roku 2011 należy zaliczyć:

- „Las bliżej nas” – cykl programów prezentowanych w TVP;
- „Prosto z lasu” – telewizyjny cykl odcinków filmowych emitowanych na antenach

Regionalnych Ośrodków TVP SA w paśmie TVP Info;

- „Dzika Polska – lasy pełne życia” – cykl programów prezentowanych w TVP1;
- cykl 48 trzyminutowych audycji dotyczących gospodarki leśnej, emitowanych w „Sygnałach Dnia” na antenie Programu 1 Polskiego Radia.

Poza stałymi cyklami telewizyjnymi i radiowymi Centrum Informacyjne LP dbało również o obecność leśników w wielu innych programach, których celem była promocja Lasów Państwowych, m.in. „Kocham Cię, Polsko!”, „Jaka to melodia?”. Współpracowało też z ORW LP w Bedoniu przy realizacji filmów przyrodniczych. Strony internetowe, prowadzone bądź nadzorowane przez CILP, w 2011 roku zanotowały łącznie blisko 3,7 mln odwiedzin, będąc najczęściej używanym źródłem informacji o Lasach Państwowych.

Komunikacja wewnętrzna w Lasach Państwowych

Komunikacja wewnętrzna to wielostronne przekazywanie informacji, budowanie zrozumienia i zaufania pracowników do organizacji. W dzisiejszym świecie jest sposobem na bardziej efektywną pracę i szybszy rozwój. Pracownicy mający poczucie doinformowania lepiej oceniają własną firmę i częściej się z nią identyfikują. Przeprowadzone w LP badania wykazały, że są poza tym znacznie częściej usatysfakcjonowani pracą (doinformowani – w 85%, niedoinformowani – w 59%), akceptują kierunki zmian w firmie (doinformowani – w 60%, niedoinformowani – w 29%) i rzadziej chcą zmienić pracodawcę (doinformowani – w 17%, niedoinformowani – w 43%).

Opierając się na zaleceniach „Polityki Informacyjnej LP”, opracowanej w 2010 r. w Centrum Informacyjnym LP przy współpracy leśników z jednostek LP, przygotowano „Strategię komunikacji wewnętrznej PGL LP”. Określono w niej najważniejsze cele rozwoju komunikacji wewnętrznej w LP na najbliższe lata, które mają zapewnić szybki, otwarty i rzetelny przepływ informacji, budujący wzajemne zrozumienie i zaangażowanie. Są nimi:

- docieranie do wszystkich pracowników z aktualną informacją;
- tworzenie klimatu i sposobności do wyrażania opinii przez pracowników;
- łączenie rozproszonych po Polsce pracowników i umożliwienie im dzielenia się wiedzą i doświadczeniem.

W praktyce zalecenia „Strategii...” znalazły swoje odbicie w treści Zarządzenia nr 44 Dyrektora Generalnego LP z dnia 14 października 2011 r. w sprawie komunikacji wewnętrznej w Lasach Państwowych. Zarządzenie określiło cele komunikacji, zdefiniowało jej najważniejsze grupy docelowe i przedstawiło zestaw narzędzi, których umiejętne wykorzystanie może posłużyć rozwojowi komunikacji wewnętrznej w LP.

Najważniejsze z tych narzędzi to:

- Rozwój komunikacji kierowniczej – najbardziej pożądanej i skutecznej formy informowania pracowników.
- Portal pracowniczy LP – ze względu na rozległość i duże rozproszenie pracowników powinno to być podstawowe narzędzie komunikacji wewnętrznej w LP.
- Miesięcznik „Głos Lasu” – zmiany w nim podążają w dwóch kierunkach: przybliżenia jego treści do potrzeb i zawodowych zainteresowań pracowników oraz do ich zaangażowania w tworzenie pisma w roli korespondentów terenowych. Zmiany obejmują także wygląd i zasady dystrybucji miesięcznika.

- Newsletter LP – cotygodniowy przegląd najważniejszych wydarzeń w LP.
- Mejlিং bezpośredni do pracowników.

Projekty z udziałem środków Unii Europejskiej

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe jest beneficjentem trzech projektów infrastrukturalnych znajdujących się na liście projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013:

1. „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych”.

Całkowity koszt realizacji projektu, w którym uczestniczy 178 nadleśnictw ze wszystkich RDLP, wynosi 196,6 mln zł. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych – 160 mln zł, natomiast dofinansowanie wyniesie 136 mln zł. Zgodnie z umową zostanie zrealizowanych 3300 obiektów oraz zretencjonowane 31 mln m³ wody. Kwota planowanych wydatków dla wszystkich RDLP objętych projektem wyniosła w 2011 r. 61,8 mln zł. Wydatkowano kwotę 26,3 mln zł, co stanowiło 42,5% założonego planu.

2. „Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększanie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nim infrastruktury w dobrym stanie”. Projekt prowadzony jest na obszarze całej południowej części Polski, w 55 nadleśnictwach czterech regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych (Krosno, Katowice, Kraków, Wrocław) i obejmuje budowę 3500 obiektów (w tym 410 zbiorników). Objętość retencjonowanej wody wyniesie ok. 1,3 mln m³. Całkowita wartość brutto projektu

to 172,2 mln zł, z czego 119 mln zł zostanie zrefundowane ze środków Funduszu Spójności. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych wynosi 140 mln zł. W 2011 r. zaplanowano realizację projektu na kwotę 47,6 mln zł. Wydatkowano 13,5 mln zł, co stanowi 28,4% planu.

3. „Rekultywacja na cele przyrodnicze terenów zdegradowanych, popoligonowych i powojkowych zarządzanych przez PGL LP”.

Projekt jest prowadzony w 55 nadleśnictwach 15 regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. Powierzchnia poddana rekultywacji wyniesie 24 tys. ha. Całkowita wartość brutto projektu to 161,1 mln zł, z czego 110,5 mln zł będzie zrefundowane ze środków Funduszu Spójności. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych wynosi 130 mln zł. W 2011 r. zaplanowano realizację projektu na kwotę 41,1 mln zł. Wydatkowano tylko 1,8 mln zł, co stanowi 4,5% planu.

W ramach środków Instrumentu Finansowego LIFE+ od 2010 r. realizowane są przez Dyрекcję Generalną LP projekty współtworzące kampanię informacyjno-edukacyjną „Świadomości zagrożenia”: „Ogień w lesie a przyroda – podniesienie świadomości mieszkańców terenów wiejskich w zakresie zapobiegania pożarom lasów” oraz „Ogień w lesie a przyroda II – drugi etap kampanii informującej społeczeństwo o zagrożeniu pożarowym w lasach”. Kampania „Świadomości zagrożenia” skierowana jest do mieszkańców terenów wiejskich, młodzieży szkolnej, a także turystów odwiedzających atrakcyjne turystycznie tereny leśne. Obejmuje swym zasięgiem 10 województw centralnej i wschodniej Polski. Głównym jej celem jest podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie zagrożeń ze strony pożarów lasu. Projekt zakłada, że prowadzona przez Lasy Państwowe edukacja wpłynie na zmniejszenie liczby pożarów lasu powodowanych przez ludzi. Suma wydatków poniesionych na realizację kampanii w 2011 r. wyniosła niemal 4 mln zł.

Słownik

Budowa przerębowa (BP) – typ budowy pionowej drzewostanów polegający na wzajemnym przenikaniu się grup i kęp drzew o różnym wieku i wysokości.

Czyszczenia – zespół zabiegów pielęgnacyjnych mających na celu uporządkowanie składu gatunkowego, formy zmieszania i struktury odnowienia oraz uregulowanie stopnia zagęszczenia i poprawę jakości drzewek;

czyszczenia wczesne – czyszczenia wykonywane w uprawach przed osiągnięciem przez nie zwarcia;

czyszczenia późne – czyszczenia w okresie od osiągnięcia zwarcia do rozpoczęcia procesu wydzielania drzew.

Defoliacja – ubytek liści lub igieł wzrastający wraz z pogarszaniem się stanu zdrowotnego drzewa.

Drobnica – drewno okrągłe o średnicy w grubszym końcu do 5 cm (bez kory).

Drzewostany nasienne wyłączone – najcenniejsze drzewostany nasienne, których głównym celem jest dostarczanie nasion; nie podlegają one wyrębowi przez określony czas (wyłączone z cięć rębnych).

Drzewostany zachowawcze – drzewostany wydzielone dla zachowania zagrożonych populacji drzew leśnych rodzimych proveniencji.

Ekotyp – *rasa, forma ekologiczna* – ogół populacji jednego gatunku drzewa lub innej rośliny, zajmujących pewien obszar; wytwarza się pod wpływem długotrwałego oddziaływania warunków ekologicznych, które decydowały o powstaniu ekotypu. Ekotypy różnią się właściwościami fizjologicznymi, rzadziej cechami morfologicznymi.

Foliofagi – owady liściożerne.

Gospodarcze drzewostany nasienne – drzewostany, których pochodzenie i dobra jakość pozwalają oczekiwać, że z nasion w nich pozyskanych otrzyma się wartościowe potomstwo, zapewniające w danych warunkach siedliskowych trwałą, jakościowo i ilościowo zadowalającą produkcję drewna.

Gradacja – masowe występowanie owadów w wyniku korzystnego dla danego gatunku układu czynników ekologicznych.

Grubizna – (1) miąższość drzewa od wysokości pniaka, o średnicy w cieńszym końcu co najmniej 7 cm w korze (dotyczy zapasu na pniu); (2) drewno okrągłe o średnicy w cieńszym końcu bez kory co najmniej 5 cm (dotyczy drewna pozyskanego);

grubizna brutto – w korze;

grubizna netto – bez kory i strat na wyróbce przy pozyskaniu.

Klasa do odnowienia (KDO) – typ budowy pionowej drzewostanów, w których przebiega równoczesne użytkowanie i odnawianie pod osłoną drzewostanu macierzystego, o stanie odnowienia niespełniającym jeszcze zakładanych wymogów.

Klasa odnowienia (KO) – typ budowy pionowej drzewostanów, w których odbywa się równoczesne użytkowanie i odnawianie pod osłoną drzewostanu macierzystego, o stanie odnowienia pozwalającym przejść do kolejnych etapów jego pielęgnacji.

Klasa wieku – umowny okres, zwykle 20-letni, umożliwiający zbiorcze grupowanie drzewostanów według ich wieku; I klasa wieku obejmuje drzewostany do 20 lat, II – drzewostany w wieku 21–40 lat itd.

Lasy ochronne – lasy szczególnie chronione ze względu na pełnione funkcje lub stopień zagrożenia.

Lasy gospodarcze – lasy, w których prowadzi się planową hodowlę w celu realizacji funkcji

produkcyjnej drewna i innych płodów leśnych z zachowaniem zasad ładu przestrzennego i czasowego.

Lesistość (wskaźnik lesistości) – procentowy stosunek powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geograficznej kraju (obszaru).

Leśny kompleks promocyjny (LKP) – obszar funkcjonalny o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, powołany w celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach.

Mięszość drewna – objętość drewna, mierzona w metrach sześciennych (m^3).

Odnowienia – nowe drzewostany powstałe w miejscu dotychczasowych, usuniętych w toku użytkowania lub zniszczonych przez klęski żywiołowe;

odnowienia naturalne, gdy drzewostany powstają z samosiewu lub odrośli;

odnowienia sztuczne, gdy są zakładane przez człowieka.

Patogeny – czynniki wywołujące choroby; pierwotne atakują organizmy żywe, wtórne atakują drzewa uszkodzone.

pH – wskaźnik kwasowości, np. gleby.

Pierśnica – grubość (średnica) drzewa stojącego na pniu, mierzona na wysokości 1,3 m nad ziemią.

Posusz – drzewa obumierające lub obumarłe na skutek nadmiernego zagęszczenia w drzewostanie, opanowania przez szkodniki owadzie pierwotne lub wtórne, oddziaływania emisji przemysłowych, zmiany warunków wodnych itp.

Przyrost (mięszkości) – zwiększenie z upływem czasu mięszkości: (1) drzewa, (2) drzewostanu (z uwzględnieniem pozyskania);

przyrost bieżący – dokonuje się w określonym czasie; w zależności od długości okresu wyróżniamy:

– przyrost bieżący roczny,

– przyrost bieżący okresowy (długość okresu większa niż rok),

– przyrost bieżący z całego wieku (od momentu powstania drzewa do interesującego nas wieku);

przyrost przeciętny – iloraz przyrostu bieżącego i długości okresu:

– przyrost przeciętny roczny w okresie,

– przyrost przeciętny roczny z całego wieku.

Roczny etat mięszościowy cięć w Lasach Państwowych – rozmiar użytkowania lasu w danym roku, określony na podstawie planów urządzenia lasu jako suma etatów cięć rębnych i przedrębnych poszczególnych nadleśnictw (orientacyjnie ok. 1/10 etatu użytkowania ustalonego na 10-lecie). Jest to wielkość zmienna, zależna od stanu lasu; suma etatów rocznych w danym nadleśnictwie musi być bilansowana w 10-leciu, tj. pod koniec obowiązującego planu urządzenia lasu;

roczny etat mięszościowy cięć rębnych w Lasach Państwowych – suma, odniesiona przeciętnie do jednego roku, etatów cięć rębnych poszczególnych nadleśnictw; etaty cięć rębnych dla poszczególnych nadleśnictw ustalane są w planach urządzenia lasu jako wielkości nieprzekraczalne w całych (w zasadzie 10-letnich) okresach obowiązywania tych planów;

roczny etat mięszościowy cięć przedrębnych w Lasach Państwowych – suma, odniesiona przeciętnie do jednego roku, orientacyjnych etatów cięć przedrębnych poszczególnych nadleśnictw.

Rozmiar pozyskania (użytkowania) – wielkość (mięszkości) drewna do pozyskania wynikająca z planów gospodarczo-finansowych.

Różnorodność biologiczna – różnorodność form życia na Ziemi lub na danym obszarze, rozpatrywana zazwyczaj na trzech poziomach organizacji przyrody jako:

różnorodność gatunkowa – różnorodność gatunków,

różnorodność ekologiczna – różnorodność typów zgrupowań (biocenoz, ekosystemów),

różnorodność genetyczna – różnorodność genów składających się na pulę genetyczną populacji.

Spalowanie – zdzieranie zębami przez zwierzęta kopytne kory drzew stojących lub ściętych w celu zdobycia pokarmu.

Trzebieże – cięcia pielęgnacyjne wykonywane w drzewostanach, które przeszły już okres czyszczenia, polegające na usuwaniu z drzewostanu drzew gospodarczo niepożądanych. Pozytywny wpływ trzebieży przejawia się wzmożonym przyrostem grubości, wysokości i wielkości koron drzew oraz polepszaniem jakości drzewostanu;

trzebieże wczesne – obejmują okres intensywnie przebiegającego procesu naturalnego wydzielania się drzew;

trzebieże późne – obejmują okres późniejszy.

Typ siedliskowy lasu – uogólnione pojęcie grupy drzewostanów na siedliskach o podobnej podatności do produkcji leśnej; podstawowa jednostka klasyfikacji typologicznej w Polsce.

Użytkowanie przedrębne – pozyskiwanie drewna związane z pielęgnowaniem lasu.

Użytkowanie rębne – pozyskiwanie drewna związane z odnowieniem drzewostanu lub wylesieniem z powodu zmiany przeznaczenia gruntu; drewno pozyskane w ramach użytkowania rębego to użytki rębne.

Zalesienia – lasy założone na gruntach nieleśnych, dotychczas użytkowanych rolniczo lub stanowiących nieużytki.

Zapas na pniu – miąższosć (objętość) wszystkich drzew żywych na danym obszarze (drzewostan, województwo, kraj itp.), o pierśnicy powyżej 7 cm (w korze). Zapas na pniu w przeliczeniu na 1 ha nazywany jest **zasobnością**.

Zasobność – patrz **zapas na pniu**.

Zasoby drzewne – łączna miąższosć drzew lasu, najczęściej utożsamiana z pomierzoną (oszacowaną) objętością grubizny drzewostanów.

Zręby zupełne – powierzchnia, na której w ramach użytkowania rębego usunięto cały drzewostan, przewidywana do odnowienia w najbliższych dwóch latach.

Skróty

BULiGL	Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej
DGLP	Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
FOŚiGW	Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IBL	Instytut Badawczy Leśnictwa
KDO	klasa do odnowienia (typ drzewostanu)
KO	klasa odnowienia (typ drzewostanu)
KPZL	Krajowy Program Zwiększania Lesistości
LKP	leśny kompleks promocyjny
PGL LP	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
SoEF 2011	<i>State of Europe's Forests 2011. Status & Trends in Sustainable Forest Management in Europe</i> (Stan lasów Europy 2011)
WISL	Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3, 02-362 Warszawa, tel.: (22) 589-81-00, faks: (22) 589-81-71
e-mail: sekretariat@lasy.gov.pl, www.lasy.gov.pl

Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych

15-424 Białystok

ul. Lipowa 51
tel.: (85) 748-18-00, faks: 652-23-73
e-mail: rdlp@bialystok.lasy.gov.pl

80-804 Gdańsk

ul. ks. Rogaczewskiego 9/19
tel.: (58) 321-22-00, faks: 302-11-25
e-mail: rdlp@gdansk.lasy.gov.pl

40-543 Katowice

ul. Huberta 43/45
tel.: (32) 251-72-51, faks: 251-57-39
e-mail: sekretariat@katowice.lasy.gov.pl

31-159 Kraków

al. J. Słowackiego 17a
tel.: (12) 630-52-00, faks: 633-13-51
e-mail: rdlp@krakow.lasy.gov.pl

38-400 Krosno

ul. Bieszczadzka 2
tel.: (13) 437-39-00, faks: 437-39-02
e-mail: rdlp@krosno.lasy.gov.pl

20-950 Lublin

ul. Czechowska 4
tel.: (81) 532-70-31, faks: 532-49-47
e-mail: rdlp@lublin.lasy.gov.pl

91-402 Łódź

ul. J. Matejki 16
tel.: (42) 631-79-00, faks: 631-79-82
e-mail: rdlp@lodz.lasy.gov.pl

10-959 Olsztyn

ul. T. Kościuszki 46/48
tel.: (89) 527-21-70, faks: 521-02-10
e-mail: rdlp@olsztyn.lasy.gov.pl

64-920 Piła

ul. Kalina 10
tel.: (67) 212-48-44, faks: 212-64-78
e-mail: rdlp@pila.lasy.gov.pl

60-959 Poznań

ul. Gajowa 10
tel.: (61) 866-82-41, faks: 847-28-69
e-mail: rdlp@poznan.lasy.gov.pl

26-600 Radom

ul. 25 Czerwca 68
tel.: (48) 385-60-00, faks: 385-60-01
e-mail: rdlp.@radom.lasy.gov.pl

71-434 Szczecin

ul. J. Słowackiego 2
tel.: (91) 432-87-00, faks: 422-53-13
e-mail: rdlp@szczecin.lasy.gov.pl

78-400 Szczecinek

ul. A. Mickiewicza 2
tel.: (94) 372-63-00, faks: 372-63-01
e-mail: rdlp@szczecinek.lasy.gov.pl

87-100 Toruń

ul. A. Mickiewicza 9
tel.: (56) 658-43-00, faks: 658-43-66
e-mail: rdlp@torun.lasy.gov.pl

03-841 Warszawa

ul. Grochowska 278
tel.: (22) 517-33-00, faks: 517-33-61
e-mail: rdlp.@warszawa.lasy.gov.pl

50-357 Wrocław

ul. Grunwaldzka 90
tel.: (71) 377-17-00, faks: 328-24-01
e-mail: rdlp@wroclaw.lasy.gov.pl

65-950 Zielona Góra

ul. Kazimierza Wielkiego 24a
tel.: (68) 325-44-51, faks: 325-36-30
e-mail: rdlp@zielonagora.lasy.gov.pl